

Opinnäytetyö (YAMK)

Kirjasto ja tietopalvelun koulutusohjelma (YAMK)

2017

Heidi Heiniö

YLEISEN KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ

– Kaarinan kaupunginkirjaston palveluiden
kehittäminen peruskouluille

Heidi Heiniö

YLEISEN KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ

- Kaarinan kaupunginkirjaston palveluiden kehittäminen kouluille

Kaarinan kaupunginkirjastolla on monipuolinen lähi- ja koulukirjastoverkko, joka täydentyy uudella pääkirjastolla vuoden 2017 lopussa. Uuden pääkirjaston ja perusopetuksen opetussuunnitelman johdosta on hyvä miettiä työprosesseja ja henkilökunnan resursseja uudelleen. Tämän opinnäytetyön aiheena on kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen. Tutkimuksessa selvitetään opettajien näkemyksiä Kaarinan kaupunginkirjaston tarjoamista palveluista peruskouluille. Miten nykyiset kirjastopalvelut vastaavat koulujen ja opettajien tarpeita? Miten kirjasto voi olla mukana tukemassa peruskoulujen uutta opetussuunnitelmaa? Miten kirjastopalveluita tulisi kehittää tulevaisuudessa? Tutkimuksen toimeksiantajana on Kaarinan kaupunginkirjasto.

Teoriassa käsiteltiin yleisen kirjaston ja koulun yhteistyötä sekä perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Tutkimusmenetelminä käytettiin kyselyä, benchmarkingia ja asiantuntijahaastattelua. Kaarinan peruskoulun opettajien mielipiteitä ja kehittämisideoita kirjastopalveluista selvitettiin kyselyllä. Benchmarking-arvioinnin avulla etsittiin hyviä käytäntöjä koulun ja kirjaston yhteistyöstä. Kyselyn ja benchmarkingin tuloksia hyödynnettiin kahdessa asiantuntijahaastattelussa laadun ja luotettavuuden lisäämiseksi. Opinnäytetyö on tapaus tutkimus.

Tutkimustulokset osoittivat, että koulut olivat kirjaston tarjoamiin palveluihin tyytyväisiä. Kirjasto voi tukea koulun opetussuunnitelmaa monin eri tavoin. Tuloksissa korostettiin erityisesti lukemisen innostamisen tärkeyttä sekä kirjaston roolia kirjastonkäytön ja tiedonhankinnan opastajana. Tulevaisuudessa kirjaston tulisi markkinoida ja tiedottaa palveluistaan ja toiminnoistaan enemmän kouluille ja opettajille.

Tärkeää olisi saada opettajat sitoutumaan kirjaston ja koulun yhteistyöhön luomalla yhteistyölle suunnitelma. Kaikkien oppilaiden tulisi saada tasapuolista kirjastopalvelua opettajan kiinnostuksesta riippumatta.

ASIASANAT:

yleiset kirjastot, koulun ja kirjaston yhteistyö, kirjastopalvelut, opetussuunnitelma

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master' Degree programme in Library and Information Services

2017 | 68 + 8

Olli Mäkinen

Heidi Heiniö

COOPERATION BETWEEN PUBLIC LIBRARY AND SCHOOL

- The Development of Kaarina City Library services for schools

The Kaarina City Library has a wide library network that will be complemented with a new main library at the end of 2017. Because of the new main library and the new curriculum for the basic education, it is good to think about work processes and staff resources again. The present master's thesis focuses on the development of cooperation between the library and the school. The study explores the teachers' views on the services offered by the Kaarina City Library to elementary schools. How do the current library services meet the needs of schools and teachers? How can the library be involved in supporting the new curriculum for elementary schools? How should library services be developed in the future? The study was commissioned by Kaarina City Library.

In the theory part, the public library and school cooperation and the curriculum for basic education are discussed. A survey, benchmarking and expert interviews were used as the research methods. The opinions of the teachers in Kaarina elementary schools and the development ideas for library services were surveyed through a questionnaire. Benchmarking evaluated good practices for school and library cooperation. The results of the survey and benchmarking were utilized in the expert interviews to increase the quality and reliability of the study. The thesis is a case study.

The results showed that the schools were satisfied with the services provided by the library. The library can support the school curriculum in many different ways. The results highlighted the importance of reading and the role of the library as a guide to library usage and information retrieval skills. In the future, the library should market and inform schools and teachers more about its services and activities.

The teachers' commitment to the cooperation between the library and the school should be strengthened by creating a cooperation plan. All students should receive a fair library service irrespective of the teacher's interest.

KEYWORDS:

public libraries, cooperation between library and school, library services, curriculum

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 YLEISEN KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ	8
2.1 Kirjastonkäytön opetus	9
2.2 Tiedonhaku- ja tiedonhallintataitojen tukeminen	10
2.3 Lukemisen edistäminen	11
2.3.1 Lukemisen tärkeys	12
2.3.2 Kirjavinkkaus	14
2.3.3 Lukudiplomit ja muut lukukampanjat	15
2.3.4 Muita keinoja lukuharrastuksen tukemiseen	16
2.4 Mediakasvatus	17
2.5 Muuta yhteistyötä	20
3 PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA	21
3.1 Perusopetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys	21
3.2 Perusopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	22
3.3 Perusopetuksen toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja työtavat	25
3.4 Perusopetuksen pedagogiikkaa	27
3.5 Kirjasto opetussuunnitelmassa	29
4 KAARINAN KAUPUNKI JA KIRJASTO	30
4.1 Kaarinan kaupunki	30
4.2 Kaarinan perusopetus	31
4.3 Kaarinan kaupunginkirjasto	32
5 TUTKIMUSASETELMAT JA -MENETELMÄT	37
5.1 Tutkimuskysymykset	37
5.2 Metodit ja aineisto	37
5.2.1 Kysely opettajille	39
5.2.2 Benchmarking-arviointi	40
5.2.3 Asiantuntijahaastattelu	41
6 TUTKIMUSTULOKSET	43
6.1 Palvelukysely opettajille	43
6.2 Benchmarking-arviointi	53

6.3 Asiantuntijahaastattelu	56
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
8 LOPUKSI	63
LÄHTEET	65

LIITTEET

Liite 1. Kysely peruskoulujen opettajille.
 Liite 2. Benchmarking-kysely.
 Liite 3. Asiantuntijahaastattelu.

KUVIOT

Kuvio 1. Didaktinen kolmio (Jyrhämä ym. 2016, 164)	28
Kuvio 2. Tutkimuksen vaiheet (Mukaillen Ojasalo ym. 2015, 54)	38
Kuvio 3. Vastaajien ammattinimikkeet.	43
Kuvio 4. Oppilaiden kanssa käytetyt kirjastot.	44
Kuvio 5. Oppilaiden kirjastokäynnit.	45
Kuvio 6. Oppilaiden kanssa käytetyt kirjastopalvelut.	46
Kuvio 7. Oppilaiden kanssa käytetyt verkkopalvelut.	47
Kuvio 8. Kirjastojen kokoelman arviointia.	47
Kuvio 9. Kirjastopalvelujen ja tilojen arviointia.	48
Kuvio 10. Kirjastopalvelujen tiedotus.	49
Kuvio 11. Koululle tärkein kirjastopalvelu.	50
Kuvio 12. Alakoulun kirjavinkkaus.	51
Kuvio 13. Yläkoulun kirjavinkkaus.	51
Kuvio 14. Mielipiteitä kirjastosta.	52

TAULUKOT

Taulukko 1. Kaarinan kaupungin ja koko maan väestön ikäjakauma 31.12.2016 (Tilastokeskus 2017).	30
Taulukko 2. Kaarinan kirjaston palvelut peruskouluille (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017a).	34
Taulukko 3. Kirjaston ja koulun yhteistyö Nokian, Ylöjärven ja Kangasalan kirjastoissa.	56

1 JOHDANTO

Hyvä ja toimiva kirjaston ja koulun yhteistyö edellyttää henkilökohtaisia kontakteja. Kirjastoissa on tunnettava koulujen käyttämät opetussuunnitelmat ja opettajien tulee olla tietoisia kirjaston tarjoamista palveluista ja valmiuksista järjestää luokkakäyntejä, kirjavinkkauksia tai tiedonhaun opetusta. (Sallmén 2009, 13.) Yleisen kirjaston ja koulun yhteistyöllä on pitkät perinteet.

Tämän opinnäytetyön aiheena on kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen. Kaarinan kaupunginkirjastolla on monipuolinen lähi- ja koulukirjastoverkko, joka täydentyy uudella pääkirjastolla Kaarina-talossa vuoden 2017 lopussa. Uuden pääkirjaston ja perusopetuksen opetussuunnitelman johdosta on hyvä miettiä työprosesseja ja henkilökunnan resursseja uudelleen.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää opettajien näkemyksiä Kaarinan kaupunginkirjaston tarjoamista palveluista peruskouluille. Tutkimuskysymykset ovat: Miten nykyiset kirjastopalvelut vastaavat koulujen ja opettajien tarpeita? Miten kirjasto voi olla mukana tukemassa peruskoulujen uutta opetussuunnitelmaa? Miten kirjastopalveluita tulisi kehittää tulevaisuudessa?

Tutkimusmenetelminä käytettiin kyselyä, benchmarkingia ja asiantuntijahaastattelua. Kaarinan peruskoulun opettajien mielipiteitä ja kehittämisideoita kirjastopalveluista selvitettiin kyselyllä. Benchmarking-arvioinnin avulla etsittiin hyviä käytäntöjä koulun ja kirjaston yhteistyöstä. Kyselyn ja benchmarkingin tuloksia hyödynnettiin kahdessa asiantuntijahaastattelussa laadun ja luotettavuuden lisäämiseksi.

Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään yleisen kirjaston ja koulun yhteistyötä sekä perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Luvussa kaksi käsitellään kirjaston ja koulun erilaisia yhteistyömuotoja kirjaston tarjoamien palvelujen kautta. Luvussa kolme esitellään perusopetuksen uutta opetussuunnitelmaa.

Kirjaston ja koulun välisestä yhteistyöstä on tehty eri näkökulmista useita opinnäytetöitä (yamk) sekä pro gradu -tutkielmia. Tomi Aunio (2014) on tutkinut Kaarinan pääkirjaston ja ruotsinkielisen alakoulun yhteistyötä pro gradu -tutkielmassa, *Synvinklar på samarbete mellan bibliotek och skola: En fallstudie om S:t Karins huvudbibliotek och S:t Karins*

svenska skola. Liisa Hopian (2014) *Opettajien käsitys koulun ja yleisen kirjaston yhteistyöstä pro gradu* -tutkielmassa selvitettiin tamperelaisten äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien näkemyksiä.

Perusopetuksen uutta opetussuunnitelmaa on käsitelty Marika Arvon (2015) *Yleisen kirjaston ja peruskoulujen yhteistyö: Kirjastonhoitajien ja opettajien näkemyksiä yhteistyöstä ja sen kehittämisestä Louna-kirjastojen alueella* sekä Marjo Laakkosen (2015) *Selvitys yleisten kirjastojen ja peruskoulujen yhteistyöstä Pohjanmaan maakuntakirjastoalueella pro gradu* -tutkielmissa.

Marika Arvon (2015) tutkimustuloksissa kirjastonhoitajat ja opettajat kokivat kirjaston ja koulun yhteistyön myönteisesti. Yhteistyötä oltiin valmiita lisäämään ja kehittämään. Tärkeänä pidettiin yhteistyön kirjaamista opetussuunnitelmaan, joka luo toiminnalle sitouvuutta ja perusteita sen toteuttamiseen. Lisäksi kehittämisessä tulee ottaa huomioon käytettävissä olevat resurssit.

Marjo Laakkosen (2015) tutkimuksen tulosten perusteella koulut käyttivät kirjastojen palveluita säännöllisesti. Lainausta, tiedonhaun opetus sekä kirjavinkkaus olivat suosituimpia palveluita. Kyselyjen perusteella kirjastojen ja koulujen yhteistyötä pidettiin tiiviinä ja monipuolisena sekä toivottiin lisäresursseja. Koulukirjastokeskusvisiota kannatettiin.

Luvussa neljä tutustutaan tutkimuskohteena olevaan Kaarinan kaupunkiin, sen perusopetukseen sekä kirjastotoimintaan. Kaarinan kaupunginkirjasto toimii tämän opinnäytetyön toimeksiantajana. Tutkimusasetelmat ja -menetelmät esitellään luvussa viisi. Kuudennessa luvussa kerrotaan tutkimustulokset ja seitsemännessä luvussa, johtopäätöksissä tarkastellaan tuloksia suhteessa teoreettiseen viitekehykseen. Lopuksi, kahdeksannessa luvussa, arvioidaan tutkimuksen onnistumista sekä esitetään kehittämiskehityksiä. Tutkimuksen tuloksia tullaan käyttämään koulujen kirjastopalveluiden kehittämisessä.

2 YLEISEN KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ

Kirjastojen ja peruskoulujen yhteistyöllä on pitkä ja vankka perinne. Yhteistyöstä on tullut toimivaa ja tarpeellista peruspalvelua, jolla tuetaan oppilaiden lukutaidon kehittymistä ja lukuinnon herättämistä. Oppilaita opastetaan käyttämään kirjaston palveluita ja löytämään tietoa. Yhteistyön määrä ja tapa vaihtelevat suuresti kirjastoittain, kouluittain ja alueittain. Yleisissä kirjastoissa on yleensä tarjolla palveluita koulujen opetustyön tueksi. (Heinonen 2011, 5.)

Yleisen kirjaston toimintaa säätelee Laki yleisistä kirjastoista (29.12.2016/1492). Uusi laki astui voimaan vuoden 2017 alusta. Laissa on määritelty yleisen kirjaston tavoitteet sekä tehtävät.

Kirjastolain (2 §) tavoitteena on edistää:

- 1) väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin
- 2) tiedon saatavuutta ja käyttöä
- 3) lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa
- 4) mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen
- 5) aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

Tavoitteiden toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus. (Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492.)

Kirjastolaissa (6 §) määritellään yleisen kirjaston tehtävät seuraavasti:

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin
- 2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa
- 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta
- 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon
- 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan
- 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua

(Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492.)

Yleinen kirjasto voi tehtävien hoitamiseksi toimia yhteistyössä viranomaisten, kirjastoalan toimijoiden, päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten sekä muiden yhteisöjen kanssa (Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492, 11 §).

Kirjaston ja koulun yhteistyö on monimuotoista. Se vastaa parhaimmillaan olemassa oleviin tarpeisiin joustavasti paikallisia olosuhteita ja voimavaroja hyödyntäen. Käytettävissä olevat resurssit saadaan tehokkaimmin käyttöön yhdessä suunnittelemalla. (Dromberg 2000, 10.) Koulun ja kirjaston yhteistyötä tehdään yleisten kirjastojen ja koulukirjastojen kanssa.

Koulukirjastolla tarkoitetaan koulun oppilaiden, opettajien ja muun henkilökunnan yhteiseen käyttöön tarkoitettua järjestettyä kokoelmaa oppi- ja opetusmateriaalista. Kokoelma mahdollistaa pääsyn paikallisiin, alueellisiin, valtakunnallisiin ja maailmanlaajuisiin tietovarantoihin. Koulukirjasto on oppimisympäristö, joka on pedagogisin perustein ja nykyaikaisin oppimateriaalein ja -välinein varustettu. Koulukirjaston kirjallisuus tukee opetussuunnitelman sisältöjä ja ylläpitää lukuinnostusta. (Frantsi ym. 2014, 4.)

UNESCO:n Koulukirjastojulistuksen mukaan koulukirjasto määritellään seuraavasti:

Koulukirjasto tarjoaa tietoa ja ajatuksia, jotka luovat pohjan yksilön menestykselle toiminnalle tietoihin ja tietämykseen perustuvassa nyky-yhteiskunnassa. Koulukirjasto antaa oppilaille elinikäiseen oppimiseen tarvittavat taidot ja kehittää heidän mielikuvitustaan, mikä auttaa heitä elämään vastuullisena kansalaisena. (UNESCO:n koulukirjastojulistus 2001, 8.)

Kirjastojen kouluille tarjoamia palveluita ovat perinteinen kirjastonkäytön opetus, tiedonhaku- ja tiedonhallintataitojen tukeminen, aineiston esittely ja lukemaan innostaminen sekä koulujen materiaalin ja koulukirjastojen ammatillinen tukeminen. Mediakasvatus on jatkuvasti läsnä kirjastojen arjessa ja asiakaskohtaamisissa. Kirjastopalvelut kouluille ovat mediakasvattavasti lukutaitoja ja mediataitoja tukevaa. (Heinonen 2011, 15 & 19.)

2.1 Kirjastonkäytön opetus

Kirjastonkäytön opetuksessa esitellään kirjaston toimintaa, palveluita, kokoelmaa, tiloja ja laitteita sekä kerrotaan mitä on olla kirjaston asiakas. Toteutuksen voi tehdä monella tavalla. Se voi olla esimerkiksi leikki, tietokilpailu, suunnistus tai luento. Opetuksen sisältö koostuu yleensä kirjastokäynnin eri vaiheista: mikä on kirjastokortti ja miten sen saa, miten kirjoja lainataan ja palautetaan sekä miten aineisto on järjestetty kirjastossa.

Kirjastonkäytön opetus on aina positiivisen mielikuvan luomista ja markkinointia. (Heinonen 2011, 16.)

Kirjastonkäytön opettelu tulisi aloittaa heti ensimmäisellä luokalla. Kirjastosta pyritään luomaan kuva paikkana, jonne on kiva tulla etsimään tietoa ja lainattavaa sekä viihtymään. Oppilaat oppivat käyntien aikana löytämään itselleen mieluisaa ja sopivan taasoista lukemista. Kun oppilaat tottuvat käyttämään kirjastoa, tulee aineiston ryhmittely tutuksi ja heidän on helpompi löytää luettavaa ja muuta materiaalia niin koulutehtäviin kuin vapaa-aikaa varten. Myös kirjaston verkkopalvelut tulevat tutuksi oppilaille. (Heinonen 2011, 40-42.)

2.2 Tiedonhaku- ja tiedonhallintataitojen tukeminen

Tiedonhaun opetuksella tarkoitetaan tiedonhankinnan prosessin opettamista ja tietojen etsimistä kirjaston kokoelmista, tietokannoista tai internetistä (Heinonen 2011, 17). Tiedonhallintataitojen opetuksessa on tärkeää, että oppilas oppii oppimaan. Oppilaan itsenäistä ajattelua ja metakognitiivisia taitoja pyritään aktivoimaan ja rohkaisemaan. Oppilas osaa itse arvioida tiedon tarpeensa, mitä hän jo asiasta tietää ja osaa hakea tarvitsemaansa lisätietoa. Käsitteiden ymmärtäminen on tärkeä tiedonhallinnan taito. Lisäksi tiedon oikeellisuutta ja tarpeellisuutta tulee osata arvioida. (Frantsi 2005, 37–38.)

Tiedonhankinnassa kasvaa koko ajan sosiaalisten verkostojen ja sosiaalisen median merkitys. Informaatiosta hankitaan yhä suurempi osa erilaisten some-verkostojen kautta. Tulevaisuudessa näiden lähteiden merkitys tulee korostumaan entisestään arkitietoa etsittäessä. (Haasio 2015, 116.)

Tiedonhankinnan malleja on useita. Tiedonhaun askeleet kuvaavat tiedonhankinnan prosessia vaiheittain. Prosessi voidaan jakaa kuuteen eri vaiheeseen. 1) Aiheen tai ongelman määrittely. 2) Tiedonlähteiden etsiminen ja nimeäminen. 3) Tarvittavan tiedon valitseminen. 4) Tiedon järjestäminen. 5) Tulosten esittäminen. 6) Prosessin ja työn arvioiminen. (Frantsi ym. 2014, 14.)

Carol Kuhlthau on kehittänyt 1980-luvulta alkaen tiedonhaun ilmiötä kuvaavaa tiedonhankinnan prosessimallia (Information Search Process -ISP) (Alamettälä & Sormunen 2015, 278). Tutkimuksissa on havaittu, että tutkielma- ja esseetyyppisissä oppimistehtävissä tiedonhankinta- ja oppimisprosessi muodostuu kuudesta vaiheesta: aloitus, aiheen

valinta, aiheen tunnustelu, fokuksen muotoilu, aineiston keruu ja esityksen tekeminen (Sormunen & Poikela 2008, 12; Kuhlthau ym. 2012, 19).

Tiedonhaun ja tiedonhallintataitojen tavoitteena on informaatiolukutaito (Sallmén 2009, 15). Informaatiolukutaidon opetukseen on olemassa pedagogisia malleja. Tunnetuin on Carol Kuhlthaun tutkimusryhmän kehittämä ohjatun tutkimisen malli. Ohjatussa tutkimisessä sulautetaan informaatiolukutaidon opetus luontevaksi osaksi kouluopetusta ja tuetaan tutkielmatyypisten oppimistehtävien ohjausta. Tavoitteena on oppia informaatiolukutaidon lisäksi oppiainesisältöä, oppimaan oppimista sekä kehittää viestinnällisiä taitoja ja sosiaalisia valmiuksia. Opettajien ja kirjastonhoitajien välinen yhteistyö kuuluu olennaisesti ohjatun tutkimisen malliin. (Kuhlthau ym. 2012, 8-12; Alamettälä & Sormunen 2015, 279-280.)

Ohjatun tutkimisen malli jakaa tutkimisen prosessin eli oppimistehtävän suorituksen kahdeksaan vaiheeseen: avaaminen, uppoutuminen, tunnustelu, fokuksen muotoilu, tiedon keruu, luominen, jakaminen ja arviointi. Ohjatun oppimisen mallissa esitellään yhteisöllisiä työskentelymenetelmiä, korostetaan yhdessä keskustelun ja pohtimisen tärkeyttä sekä suositellaan dokumenttityökalujen käyttöä läpi koko prosessin. (Kuhlthau ym. 2012, 1-6, 37-39.)

Verkkopalveluiden kehittymisen myötä yhä useampi on samalla sekä tiedon tuottaja että käyttäjä. Internet mahdollistaa jokaiselle omien ajatuksien julkaisemisen. Tiedonhaku on keskittynyt verkkoon sen käytön helppouden, globaalisuuden ja ajantasaisuuden vuoksi. On olemassa vaihtoehtoisia lähteitä, jotka tiedonhakijan on hyvä muistaa. Elämää ja informaatiota on myös verkon ulkopuolella. (Haasio 2015, 116-117.)

2.3 Lukemisen edistäminen

Lapsi kasvaa syntymästään lähtien. Kasvu on hänellä haastavaa ja iloa, mutta myös vaikeaa, vaarallista ja pelottavaa. Sadut tarjoavat lapselle monenlaista tukea, kuten edistävät mielikuvitusta, auttavat pelkoihin, väkivaltaan ja ahdistaviin kokemuksiin. Myös murrosikäinen saa fiktiivisestä tekstistä aineksia persoonallisuutensa kehittämiseen, kasvukriisien hallintaan ja ympäristön ymmärtämisen laajentamiseen. (Sarmavuori 2011, 13 & 92.) Lapselle lukeminen auttaa lasta menestymään. Lapsi on itsevarmempi, oikeu-

denmukaisempi ja empaattisempi sekä reilumpi kaveri muille. Lapsen sanavarasto moninkertaistuu. Lapsi menestyy paremmin koulussa ja elämässä sekä lapsesta kasvaa aktiivisempi ja kunnianhimoisempi aikuinen. (Lue lapselle 2017.)

2.3.1 Lukemisen tärkeys

Eri ihmisillä vaihtelee lukemisen määrä ja laatu eri ikäkausina. Lukutaito, kirjojen saatavuus ja niiden löytäminen voi vaikuttaa lukuharrastukseen. Vanhempien ja opettajien huolena on erityisesti nuorten lukuharrastuksen väheneminen. Ilon ja onnistumisen kokemuksia tarvitaan lukemisessa. Jotta lukeminen sujuu, tarvitaan tietoa lukemisen fysiologiasta. Tärkeää on myös lukemisen ymmärtäminen ja sen harrastaminen. (Sarmavuori 2011, 14-15.)

Luettu aineisto kulkee silmän kautta aivoihin ja suodattuu siellä tiedoiksi, taidoiksi, ajatuksiksi ja tunteiksi. Lukeminen tekee ihmisestä ihmisen, sosiaalisen ja persoonallisen olennon. Lukeminen avartaa ihmiselle yhteyden muuhun maailmaan ja tekee ihmisestä sivistyneen. Lukeminen on sekä mekaanista taidon opettelua että luetun ymmärtämistä ja tulkintaa. Lukeminen on elinikäistä oman ajattelun kehittämistä luetun pohjalta. (Sarmavuori 2011, 16 & 71.)

Sarmavuoren (2011, 16-17) Opi ja ohjaa lukemista -kirjassa kuvataan lukemisen tärkeyttä ja sen merkitystä seuraavasti (ks. Elkin, Train & Denham 2003, 12):

Lukeminen

- tuottaa ideoita ja stimuloi luovuutta (lukijat ajattelevat luovasti tehdessään tekstin eläväksi mielikuvituksen avulla)
- stimuloi kuvittelua ja edistää älyllistä kehitystä
- kehittää kriittistä ja ajattelevaa mieltä
- auttaa refleктоimaan menneisyyttä ja tulevaisuutta
- auttaa ymmärtämään ihmistä ja elämää
- avartaa kulttuurista ja etnistä tietoisuutta ymmärtämään moraalisia ja eettisiä arvoja sekä koodeja
- edistää sosiaalista tietoisuutta eri alueista, yhteisöistä ja ryhmistä
- auttaa katsomaan asioita muilta kannoilta, havaitsemaan ja ymmärtämään muiden ongelmia (edistää suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä)
- auttaa osallistumaan muiden seikkailuihin ja ideoihin

- antaa aineksia lukijan oman persoonallisuuden ja ongelmien ratkaisemiseen (edistää itsetuntemusta)
- tuottaa mielihyvää ja hyvää oloa
- laajentaa horisonttia
- tarjoaa eskapismia. (Sarmavuori 2011, Elkinin ym. 2003, 12 mukaan.)

Lapsen ja nuoren lukuharrastuksen kehittymiselle antavat raamit ja mahdollisuudet koti, laadukas varhaiskasvatus, koulu sekä kirjasto yhdessä. Lukutaito kehittyy vain sitä aktiivisesti ja monipuolisesti käyttämällä. Lapsena opitut lukemisen tavat ja aktiivisuus vaikuttavat nuoren ja aikuisen lukutottumuksiin. (Lukukeskus 2017a.)

OECD määrittelee lukutaidon seuraavasti:

Lukutaito on kirjoitettujen tekstien ymmärtämistä, käyttöä ja arviointia sekä niiden lukemiseen sitoutumista lukijan omien tavoitteiden saavuttamiseksi, tietojen ja valmiuksien kehittämiseksi sekä yhteiskuntaelämään osallistumiseksi (Vettenranta ym. 2016, 15).

Lukutaito mielletään monilukutaidoksi eli luku-, kirjoitus- ja puhetaidoksi, joka on sosiaalista toimintaa. Sen avulla voi seurata kirjoista, lehdistä, televisiosta ja internetistä maailman tapahtumia ja vaihtaa ajatuksia maailmanlaajuisesti esimerkiksi sähköpostia lukiella tai kirjoittamalla. Tekstien tulkintaa pidetään lukutaidon tärkeänä osana kirjoitustaidon lisäksi. Kaikissa teksteissä on arvosisältöjä, joiden merkitystä on tulkittava. (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 73.)

Suomalaiset nuoret ovat parhaiden lukijoiden joukossa vuoden 2015 PISAn lukutaidon arvioinnissa. PISA-tutkimus tehdään 15-vuotiaille. Lukutaidon tasot vaihtelevat oppilaiden välillä. Noin joka kymmenes (11 %) suomalaisnuori ei saavuta tällä hetkellä sellaista lukutaidon tasoa, jolla hän voi aktiivisesti osallistua yhteiskuntaan ja jatkaa opintoja ilman ongelmia. Suomessa tyttöjen ja poikien väliset erot lukutaidossa ovat olleet suuria verrattaessa lukutaidon kärkimaihin tai OECD-maihin. Tytöt ovat runsaan vuoden poikia edellä lukutaidossa. (Vettenranta ym. 2016, 27 & 49.)

Lukutaidon heikkenemisestä ollaan huolissaan. Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen on asettanut kansallisen lukutaitofoorumin vastaamaan lukutaidon ja lukuinnon heikkenemiseen. Foorumi laatii suuntaviivat lasten ja nuorten lukutaidon ja lukuharrastuksen kehittämiseksi 31.8.2018 mennessä. Foorumi koostuu lukutaidon asiantuntijoista ja aiheen parissa toimivista tahoista. (Valtioneuvosto 2017.)

Kirjastojen taloudelliset vaikutukset -selvityksen mukaan kirjasto tavoittaa 97 prosenttia 10–14-vuotiaista lapsista ja nuorista. Vuonna 2015 Suomen yleisten kirjastojen kaikista lainoista oli 33 prosenttia lastenkirjojen lainoja. Lainojen määrä korostaa kirjastojen merkitystä lasten lukuharrastuksen tukijana. Hyvä lukutaito parantaa pärjäämistä elämässä ja on tehokas apu työllistymiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. (Kokkonen 2017, 2-14.) Kirjastoilla on tärkeä tehtävä: innostaa lapsia ja nuoria lukemaan.

2.3.2 Kirjavinkkaus

Yhdysvalloissa ja Ruotsissa on kehitelty kirjavinkkausta jo 1950-luvulta lähtien. Yhdysvalloissa kirjavinkkauksesta käytetään termiä book talk ja Ruotsissa bokprat. Suomeen kirjavinkkaus levisi vähitellen ruotsinkieliseltä rannikkoseudulta muualle Suomeen. (Heikkilä-Halttunen 2016, 197.) Kirjavinkkauksen pioneerin Marja-Leena Mäkelän vuonna 1995 julkaiseman oppaan, Kirjavinkkauskirjan, jälkeen kirjavinkkauksen suosio kasvoi yhä enemmän kirjastoissa lukemaan innostamisen metodina. Nykyään kirjavinkkaus on yksi suosituimmasta kirjastopalveluista kouluille. (Heinonen 2011, 26.)

Kirjavinkkari esittelee lukemansa kirjan henkilöitä, tapahtumia ja tunnelmia sekä mahdollisesti lukee ääneen pätkiä kirjasta. Tavoitteena on saada lapsi innostumaan kirjasta ja lukemaan tarina itse. Sen takia kirjan loppuratkaisua ei saa paljastaa. Kirjastonhoitajat käyvät Suomen kouluissa vinkkaamassa eri luokka-asteille. Useassa Suomen kunnassa vinkataan systemaattisesti kolmasluokkalaiset. (Heikkilä-Halttunen 2016, 197.) Kirjavinkkari antaa vinkkauksessa oppilaille lukemista harrastavan aikuisen mallin (Heinonen 2011, 26).

Vinkkausmateriaali voi olla mitä tahansa kirjallisuutta tai muita aineistoja. Vinkkauksessa esitellään monipuolisesti ikäryhmälle sopivaa aineistoa tai vinkkauksella voi olla erityinen teema, kuten klassikko-, dekkari- tai kauhuvinkkaus. Kirjavinkkaukselle on kehitelty myös alalajeja. Kun kirjoista kerrotaan näytelmän avulla, on kyseessä draamavinkkaus. (Heinonen 2011, 26.)

KuMuKi tulee sanoista kuva, musiikki ja kirja. Perinteinen vinkkaus, audiovisuaalinen aineisto ja tekninen osaaminen yhdessä muodostavat kokonaisuuden. KuMuKi-vinkkauksessa kirjat esitellään houkuttelevina kirjatrailereina. Tärkeässä osassa ovat visuaalisuus ja eläytyvä esiintyminen. Kuulijalle luodaan upea elämys, joka herättää ajatuksia. (Hirvi 2012, 18.)

Lapset voivat vinkata mielikirjojaan myös toisilleen. Vertaisvinkkaus tai kaverikirjavinkkaus voi olla joskus asiantuntevan aikuisen vinkkausta parempi tapa saada lapset kiinnostumaan lukemisesta ja kirjoista. (Heikkilä-Halttunen 2016, 197.)

2.3.3 Lukudiplomit ja muut lukukampanjat

Luku- ja kirjallisuusediplomien tavoitteena on innostaa ja kannustaa lasta ja nuorta lukemaan sekä herättää ja ylläpitää lukijan kirjallisuuden harrastusta. Lukudiplomin suorittamisen kautta lukija tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin. Lukudiplomi antaa lukijalle elämyksiä ja kartuttaa yleissivistystä. (Heinonen 2011, 29.) Lukudiplomin tärkein tavoite on onnistumisen kokemus.

Lukudiplomia suoritetaan ala- ja yläkouluissa lukemalla tietty määrä kirjoja ja tekemällä jokaisesta luetusta kirjasta tehtävä. Lukudiplomi toteutetaan käytännössä usein seuraavasti:

- Kirjaston tai koulun diplomisivuilta internetistä löytyvät ohjeet oppilaille, opettajille ja vanhemmille
- Luettava valitaan luokkakohtaisilta kirjalistoilta
- Kirjojen lukeminen varmistetaan diplomitehtävillä
- Lopuksi diplomin suorittamisesta tulostetaan todistus. (Heinonen 2013, 29.)

Lukudiplomin suorittamistapoja on monia erilaisia. Diplomikirjat voidaan valita valmiista kirjalistasta tai lapsi ja nuori valitsee itse lukemansa kirjat. Palkittu lukuinnostaja Agneta Möller-Salmelan lukudiplomissa on 12 eri tasoa. Jokaisella tasolla on oma diplomi sekä lapselle että vanhemmalle. Luettuaan kolme kirjaa on ensimmäinen taso suoritettu ja lukija on ahkera lukija. Viimeisellä eli 12. tasolla on kirjoja luettu 130 eli lukija on suurenmoinen superlukija. Luettujen kirjojen määrää lasketaan, koska se motivoi ahmimaan lisää kirjoja. (Ikonen ym. 2015, 24-26.)

Koulussa voidaan innostaa oppilaita lukemaan erilaisilla kampanjoilla. Lukemisen yhteisöllisyys korostuu koko luokan lukukampanjoissa. Luokka voi esimerkiksi kasvattaa luetuilla kirjoilla lukupuuta tai lukutoukkaa, joka kiemurtelee luokan seinillä. Lukuvartissa vanhemmat sitoutetaan lukemaan ääneen lapselle päivittäin 15 minuutin ajan. Lukupäiväkirja kulkee koulun ja kodin välillä. Kampanjaa käytetään erityisesti lukemaan opette-

levien lasten parissa. Lapsen lukutaidon parantuessa voi aikuinen siirtyä tarinan kuunteelijaksi. Lukutaidoiltaan samantasoiset lapset voivat lukea kirjaa pareittain tai osallistua lukupiireihin. Parilukemisessa voidaan lukea kirjaa vuorotellen ääneen tai kumpikin lukee kirjaa omaan tahtiin. Tärkeintä parilukemisessa ja lukupiirissä on, että saa keskustella luetusta kirjasta. (Heikkilä-Halttunen 2016, 191-196.)

Suomessa vietetään erilaisia valtakunnallisia lukukampanjoita. Joka kevät juhlitaan lukemista kouluissa ja kirjastoissa Lukukeskuksen järjestämässä Lukuviikko-tapahtumassa. Lukukeskus tarjoaa ilmaisia materiaaleja kouluille ja kirjastoille. Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuotta vietetään Lastenkirjainstituutin ja Lukukeskuksen koordinoimassa Suuri lukuseikkailu -hankkeessa. Hanke nostaa esille monipuolisesti lastenkirjallisuutta ja tukee lasten lukuharrastusta. (Lukukeskus 2017b.)

2.3.4 Muita keinoja lukuharrastuksen tukemiseen

Aineistoesittelyjä voidaan koota mistä tahansa teemasta (Heinonen 2011, 30). Kirjastossa esillä olevat kirjanäyttelyt tekevät aineistoa tunnetuksi. Kirjavalinnan houkuttimena toimii kirjan kansi, kun se saadaan esille katsojaan päin. (Frantsi ym. 2014, 15.) Lisäksi aineistoesittelyjä löytyy mm. kirjastojen kotisivuilta ja verkkokirjastoista, sosiaalisesta mediasta sekä blogeista (Heinonen 2011, 30).

Kirjailijavierailut innostavat lapsia ja nuoria lukemaan. Kirjailijan tapaaminen ja lukukokemusten jakaminen ovat tärkeitä, koska lukeminen on muuttunut yhteisöllisemmäksi. Lisäksi kirjailijoiden avulla voidaan järjestää innostavia toiminnallisia työpajoja oppilaille. Työpaja on osallistava tapa johdatella esimerkiksi tarinan, visuaalisuuden ja draaman maailmoihin. (Lukukeskus 2017b.)

Ääneen lukeminen vahvistaa opittua taitoa. Olisi tärkeää, että lukemaan opetteleva lapsi saisi lukea päivittäin ääneen läheisilleen. Jos lukemiseen liittyy jännitystä tai muita vaikeuksia, voi lukemista harjoitella paikallaan viihtyvälle lemmikille, esimerkiksi koiralle. Koira ei arvostele mahdollisia virheitä tai lukunopeutta, vaan kuuntelee kärsivällisesti ja toimii näin rohkaisevana kannustajana. Lukukoiratoiminta on yleistynyt kirjastoissa. Lukuhetkissä on aina paikalla koulutettu koira ja sen ohjaaja. (Heikkilä-Halttunen 2016, 192.)

2.4 Mediakasvatus

Median välityksellä tapahtuu suuri osa nykypäivän tiedonhausta, oppimisesta, yhteydenpidosta ja viihtymisestä. Tieto leviää nopeasti mediakulttuurissa ja uusia ilmiöitä syttyy ja sammuu hetkessä. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2017, 4.)

Mediamaisemamme on jatkuvassa muutoksessa. Uusia laitteita, standardeja, sovelluksia ja palveluja syntyy koko ajan. Mediamaisema on muuttunut aina, mutta muutosnopeus on kiihtynyt 1900-luvun lopulta lähtien. Suomalaiset mediasukupolvet voidaan luokitella neljään osaan: Kirjallinen sukupolvi on 1950-luvulla ja ennen sitä syntyneet. Televisiosukupolvi on 1960-luvulla ja sen jälkeen syntyneet. 1980-luvulla syntyneet edustavat videosukupolvea. Internet-sukupolvi on 1990-luvulla ja sen jälkeen syntyneitä milleniaaleja. (Herkman 2010, 64.) Internet-sukupolven nykynuorista puhutaan myös diginatiiveina. Diginatiivien suhtautuminen teknologiaan ja tekniset taidot ovat korkeammalla tasolla kuin edeltävien sukupolvien. (Kiilakoski & af Ursin 2014, 91.)

Mediasukupolvet eivät välttämättä noudata ikäluokkia. Jotkut 50–60-vuotiaat käyttävät mediaa kuten internet-sukupolvelle on ominaista eli käyttävät useita viestintävälineitä samanaikaisesti ja jotkut nuoret lukevat paljon perinteisiä kirjoja. Mediasukupolviin jaossa on kyse lähinnä mentaalisista sukupolvista ja ikäluokkiin liittyvistä yleistyksistä kuin ikään perustuvista erotteluista. Mediasukupolvien erot asettavat haasteita mediakasvatukselle. (Herkman 2010, 64.)

Mediakasvatuksen tavoitteena (Kirjastot.fi 2017a) on:

Kehittää kykyä nähdä medioiden tuottamien tarinoiden takana oleviin arvoihin ja intresseihin. Kannustaa pohtivaan ajatteluun. Opastaa tarkastelemaan ja tulkitsemaan asioita erilaisista näkökulmista. Auttaa tekemään perusteltuja valintoja ongelmia ratkaistaessa. Innostaa argumentoimaan selkeästi mielipiteensä. Osallistaa yhdessä tekemiseen ja aktiiviseen vuoropuheluun.

Mediakasvatus 2010-luvulla muotoutuu osin sosiaalisen ja digitaalisen kulttuurin lähtökohdista kasvatukseksi ja opetukseksi. Tavoitteena on kasvatettavan omaehtoisten lukutaitojen kehittäminen. Omaehtoisuus liittyy osallisuuteen ja digitaalisen kulttuurin osallistaviin käytäntöihin. (Sintonen 2012, 64.) Mediakasvatukselle on erilaisia määritelmiä.

Ritva-Sini Merilammen (2014, 129) määritelmä mediakasvatukselle on:

Mediakasvatus ei ole yksipuolista pelottelua, moralisointia eikä tuomitsevaa tiukkaa ohjaamista. Se ei toteudu median vaan kasvatuksen ehdoin.

Se ei ole metodisesti kuivaa teoriaa eikä ylhäältä päin ohjattua vaan mediakasvatus on kommunikatiivista, keskustelevaa ja omiin pohdintoihin aktivoivaa. Se on kriittistä, analyysoivaa ja valikoivaa mediankäyttöä. Se on suvaitsevaa ja opastavaa, ja se antaa työkaluja todellisuuden mielekkääseen jäsentämiseen sekä terveeseen ihmiskuvan ja maailmankuvan luomisai-neksia.

Mediakasvatus ei myöskään ole tekniikkalähtöistä eikä välinepainotteista. Esille halutaan nostaa funktionaaliset ja sisällölliset kysymykset. (Merilampi 2014, 127.) Mediakasvatus on kasvamista ja oppimista mediasta ja medialla (Kupiainen & Sintonen 2009, 15).

Mediakasvatuskeskus Metka määrittelee mediakasvatuksen seuraavasti:

Mediakasvatus on oppimista ja kasvua median parissa. Se on toimintaa, jolla tietoisesti yritetään vaikuttaa yksilön median käyttöön ja mediataitoihin. Mediakasvatuksella kehitetään mediakulttuurissa elämisen perusvalmiuksia.

Kirjaston tehtävä mediakasvatuksessa on edistää kansalais- ja tietoyhteiskuntavalmiuksia, sosiaalista vahvistumista ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa toimintaa. Yhteiskunnassa tapahtuvat viestinnän, mediakulttuurin, tieto- ja viestintäteknologian kasvu luo tarvetta mediakasvatukselle. Lisäksi kirjastojen mediakasvatuksen tehtävänä on tarjota moniulotteista yleissivistystä, joka mahdollistaa kriittisten tulkintojen, ymmärtämisen ja mediatajun kehittymisen sekä elinikäisen oppimisen. (Sallmén 2009, 15.)

Pirjo Sallmén (2009, 15-21) määrittelee kirjastojen keskeiset mediakasvatuksen alueet seuraavasti: tiedonhaku ja tiedonhallintataidot, uudet lukutaidot, digitaaliset pelit ja pelaaminen, sosiaalisen median tuntemus ja hyödyntäminen sekä tekijänoikeudet. Mediakasvatusta on luontevaa lähestyä kirjastoissa erilaisten lukutaitojen kautta (Kirjastot.fi 2017a).

Tiedonhaun ja tiedonhallintataitojen tavoitteena on informaatiolukutaito. Informaatiolukutaidoksi kutsutaan informaation etsinnän, hankkimisen, arvioinnin ja soveltamisen valmiuksia. (Sallmén 2009, 15.) Informaatiolukutaitoisella henkilöllä on kyky tunnistaa, rajata ja ilmaista tiedontarpeensa. Hän etsii tietoa tehokkaasti ja tuloksekkaasti, arvioi kriittisesti tietoa sekä osaa vertailla tiedon lähteitä ja kanavia. Informaatiota käytetään tehokkaasti haluttuihin tarkoituksiin ja uuden tiedon rakentamiseen. Informaatiolukutaitoinen ymmärtää tiedon käyttöön liittyvät taloudelliset, juridiset ja eettiset näkökohdat sekä toimii niiden mukaisesti. (Andretta 2005, 22-23; Sallmén 2009, 16.)

Kirjastoammattilaiset ja asiakkaat tarvitsevat uudenlaisia osaamisvaatimuksia digitaalisen kulttuurin myötä. Maailmankuva muodostuu erilaisten medioiden kautta. Erilaiset

tekstit, kuvien katsominen ja tulkitseminen, erilaisten medialaitteiden käyttäminen, tiedon etsiminen, aktiivisuus yhteiskunnassa, velvollisuuksien ja oikeuksien tietäminen sekä uuden itselle merkityksellisen luominen edellyttää hyvää medialukutaitoa. (Kirjastot.fi 2017a.) Uusien lukutaitojen tavoitteena on medialukutaito (Sallmén 2009, 17). Media-kasvatuskeskus Metkan mukaan medialukutaidon määritelmä on:

Medialukutaito on eri viestimien luku- ja kirjoitustaitoa eli kykyä ilmaista itseään eri viestimillä, hankkia tietoa median avulla sekä eritellä ja tulkita kriittisesti erilaisia mediatekstejä. (Mediakasvatuskeskus Metka 2017.)

Mediakasvatuksen päätavoite on kriittinen medialukutaito. Mediakasvatuskeskus Metkan mukaan kriittinen medialukutaito on:

Se on kykyä analysoida, tulkita, luoda, ilmaista ja osallistua. Kriittisen medialukutaidon omaava kykenee käyttämään mediaa omien tarpeidensa pohjalta ja nauttimaan siitä. Hän ajattelee itsenäisesti, tarkastelee asioita eri näkökulmista, tunnistaa lajityyppejä. Kriittinen medialukutaito on kykyä kyseenalaistaa, kysyä ja luoda uutta. Medialukutaitoinen henkilö pystyy jäsentämään ja tiivistämään tietoa, tekemään eettisiä päätöksiä ja toimimaan aktiivisesti. (Mediakasvatuskeskus Metka 2017.)

Kriittisellä medialukutaidolla tarkoitetaan uteliasta, tutkivaa ja kyseenalaistavaa asennetta mediaa kohtaan. Mediasisältöjä tulee pohtia, niiden todenperäisyyttä ja mistä tieto on hankittua. Median välityksellä saadaan paljon väärää ja puolueellista tietoa. Mediasta saa enemmän hyötyä ja huvia, kun sitä ymmärtää paremmin. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2017, 20.)

Digitaalinen pelaaminen kuuluu tämän päivän kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Pelejä pelaavat kaiken ikäiset. Pelejä ja pelillisyyttä käytetään yhä useammin myös opetuksessa. Pelit ja sosiaalinen media ovat lasten ja nuorten suosituimpia tapoja viettää aikaa. (Pelikasvattajan käsikirja 2013, 10.) Mediakasvatuksen näkökulmasta kirjastossa tulee olla pelialan asiantuntemusta. Digitaalisten pelien ja pelaamisen tavoitteena on pelilukutaito. (Sallmén 2009, 19.)

Sosiaalisen median verkkopalveluissa voi osallistua tuottaa sisältöjä, muokata niitä, kommentoida, keskustella, jakaa aineistoja ja verkostoitua keskenään. Sosiaalinen media antaa kirjastoille mahdollisuuden tulla näkyväksi ja olla siellä missä lapset ja nuoret ovat. Sosiaalista mediaa voi hyödyntää verkostoitumisessa. (Sallmén 2009, 19-20.)

Tekijänoikeudet voidaan sisällyttää neljään aiemmin esiteltyihin osa-alueeseen. Tekijänoikeuden on tarkoitus suojata verkossa julkaistavaa aineistoa samalla tavalla kuin fyysisiä tuotoksia. Tekijänoikeuslakia tulee ymmärtää, että sitä voi kunnioittaa ja noudattaa.

Yhteisöllisissä verkkopalveluissa toimivan on tiedettävä ja ymmärrettävä millä tavalla toisen tuotosta on lupa käyttää, lähdeviittausten merkitys, millaista aineistoa voi verkkoon laittaa sekä suhtauduttava kriittisesti omaan ja muiden tuottamaan aineistoon. (Sallmén 2009, 21.)

2.5 Muuta yhteistyötä

Lukuinnon herättämisessä ja ylläpitämisessä on perheellä suuri merkitys. Perheitä aktivoidaan erilaisissa tapahtumissa ja vanhempainilloissa. Huoltajille tarjotaan tietoa monipuolisesta lukemisesta. Kirjasto on koululle hyvä yhteistyökumppani teemavanhempainilloissa, kun aiheena on lukemisen tärkeys ja lukutaidon merkitys. (Ikonen ym. 2015, 62-63.) Lasten- ja nuortenkirjallisuuteen tutustunut kirjastoammattilainen on tervetullut esittelemään kirjallisuutta vanhempainiltoihin. Hyviä lukuvinkkejä tarvitsevat niin lapset kuin aikuisetkin. Aikuisen olisi hyödyllistä tutustua lastenkirjallisuuteen ja samalla lasten maailmaan. (Heinonen 2011, 34.)

Kirjastoissa voi olla kirjasarjoja, jotka on hankittu koulujen käyttöön. Kirjasarjapaketti sisältää samaa kirjaa useita kappaleita. Koko luokka voi lukea samaa kirjaa yhtä aikaa. Kirjapaketit ovat valmiiksi kerättyjä aineistovalikoimia tietystä teemasta. Valmiit paketit helpottavat opettajan työtä. Yleisistä kirjastoista voi pyytää asiantuntija-apua koulukirjaston hoitamiseen. (Heinonen 2011, 31.)

Kirjaston tiloja voi hyödyntää monenlaisessa toiminnassa ja yhteistyössä. Oppilaiden töistä voidaan järjestää näyttelyjä kirjastossa. Näyttelyt tuovat monille iloa ja perheet tulevat tutustumiskäynnille kirjastoon. Kirjailijavierailut on pidetty ja hyväksi koettu yhteistyön muoto. Resurseja yhdistämällä on ollut mahdollista järjestää kirjailijavierailuita kirjastoissa ja kouluissa. (Heinonen 2011, 32-33.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön kolmivuotisen (2012-2015) Lukuinto-ohjelman tavoitteena oli lasten ja nuorten monipuolisten lukutaitojen kehittäminen. Ohjelman toteutuksesta vastasi Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta ja kasvatustieteiden tiedekunta. Valtakunnallisessa ohjelmassa oli mukana 6–16-vuotiaita lapsia ja nuoria, opettajia ja kirjastoammattilaisia sekä perheitä ja yhteistyökumppaneita. Lukuinto-pilottiparit (koulu ja kirjasto) etsivät, kehittivät ja testasivat lasten ja nuorten lukemista monipuolisia ja innostavia menetelmiä sekä ideoita lukumotivaation kasvattamiseksi. (Lukuinto 2017.)

3 PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA

Suomalainen peruskoulu on maailmalla tunnettu. Peruskoulu on tasa-arvoista, maksutonta ja erilaisia oppilaita tukevaa. Suomalainen perusopetus on oikeudenmukaista, oppilaskeskeistä, kannustavaa, oppilasta arvostavaa ja yhdenvertaista. Kansainvälisissä tutkimuksissa suomalaisten oppimistulokset ovat hieman heikentyneet, mutta ne ovat edelleen maailman kärkeä. (Jyrhämä ym. 2016, 56.)

Koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä hyvät edellytykset oppilaiden kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle varmistetaan perusopetuksen ohjausjärjestelmällä. Perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat muodostavat ohjausjärjestelmän normiosan. (POPS 2014, 9.)

Opetussuunnitelman perusteet laaditaan perustuslain ja -asetuksen sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvoston asetuksen pohjalta. Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistää yhtenäisen perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista. Opetus ja kasvatus muodostavat perusopetuksen kokonaisuuden, jossa opetuksen ja toimintakulttuurin perusta muodostuu eri osa-alueiden tavoitteiden ja sisältöjen yhteen liittymisestä. (POPS 2014, 9.)

Maailma muuttuu. Koulun keskeisenä tehtävänä on kasvattaa oppilaita yhteiskuntaan. Koulun pitää vastata sitä ympäröivän maailman haasteisiin. Tämä muutos on otettu huomioon monella tapaa uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa. (Norrena 2016, 9-10.) Opetushallitus hyväksyi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 22.12.2014 ja paikalliset opetussuunnitelmat otettiin käyttöön porrastetusti 1.8.2016 alkaen (Opetushallitus 2017). Perusopetuksen opetussuunnitelmasta käytetään tässä opinnäytetyössä jatkossa pelkästään opetussuunnitelma.

3.1 Perusopetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys

Arvot, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri ovat perusta osaamisen kehittymiselle. Perusopetuksen arvoperusta painottaa oppilaan ainutlaatuisuutta ja oikeutta hyvään opetukseen. Opetus perustuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle sekä edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Kulttuurinen moninaisuus

nähdään rikkautena ja kestävän elämäntavan välttämättömyyttä painotetaan. (Nissilä 2015, 23.)

Oppimisen ilo ja motivaatio, ongelmanratkaisutaidot ja oppilaan aktiivinen rooli ja vastuullisuus korostuvat uudessa oppimiskäsityksessä. Oppimista tarkastellaan yksittäisen oppilaan kannalta. (Nissilä 2015, 23.)

Oppimisprosessia ja motivaatiota ohjaavat oppilaan kiinnostuksen kohteet, arvostukset, työskentelytavat ja tunteet sekä kokemukset ja käsitykset itsestä oppijana. Oppiminen on osa yksilön kasvua ihmisenä ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Ajatteluun ja oppimiseen liittyvät olennaisesti kieli, kehollisuus ja aistien käyttö. Oppimista edistävät ja itsensä kehittämistä innostavat myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja luova toiminta. Oppiminen on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelemista, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista. Oppiminen on myös tahtoa, tietoa ja taitoa. Perusta tavoitteelliselle ja elinikäiselle oppimiselle on oppimaan oppimisen taitojen kehittyminen. (POPS 2014, 17.)

3.2 Perusopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Perusopetus tarjoaa oppilailla mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen sekä antaa valmiuden jatko-opintoihin. Perusopetusta voidaan tarkastella opetus- ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuritehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmasta. (POPS 2014, 18.)

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisena tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen, luoda perusta tarpeelliselle tiedolle ja taidolle sekä edistää sivistystä, tasa-arvoisuutta ja elinikäistä oppimista. Tavoitteet ohjaavat opetussuunnitelman perusteiden osa-alueiden laadintaa sekä paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä. (POPS 2014, 19.) Yleistavoitteita ovat myös laaja-alaisen osaamisen taidot, joita tulisi kehittää ja arvioida kaikissa oppiaineissa (Jyrhämä ym. 2016, 62).

Laaja-alainen osaaminen on opetussuunnitelman keskeisiä käsitteitä. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaamiseen kuuluu myös kyky käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee muuttuvasta maailmasta. Tiedon-

ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista tarvitaan ihmisenä kasvamisessa, opiskelussa, työnteossa ja kansalaisena toimimisessa nyt ja tulevaisuudessa. (POPS 2014, 20.)

Laaja-alainen osaaminen on opetussuunnitelmassa jaettu seitsemään osa-alueeseen:

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle luovat perustaa ajattelun ja oppimisen taidot, joihin vaikuttaa oppilaiden kyky hahmottaa itsensä oppijoina ja se, miten he ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Tärkeää on myös, miten oppilaat oppivat tekemään havaintoja ja hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita. Ajattelun ja oppimaan oppimisen kehittymistä edistävät tutkiva ja luova työskentelyote, yhdessä tekeminen sekä mahdollisuus syventymiseen ja keskittymiseen. (POPS 2014, 20.)

Oppilaita rohkaistaan luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä sekä olemaan avoimia uusille ratkaisuille. Ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen ohjataan oppilaita käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Toiminnalliset työtavat (esim. leikit, pelillisuus ja kokeellisuus) sekä taiteen eri muodot edistävät oppimisen iloa ja vahvistavat edellytyksiä luovaan ajatteluun ja oivaltamiseen. (POPS 2014, 21.)

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaita ohjataan ympäristön kulttuuristen merkitysten tunnistamiseen ja arvostamiseen sekä oman kulttuuri-identiteetin ja myönteisen ympäristösuhteen rakentamiseen. He oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Oppilaita kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Heitä ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus myönteisenä voimavarana. Oppilaita ohjataan myös tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa sekä miten media muokkaa kulttuuria ja millaisia asioita ei voi ihmisoikeuksien vastaisena hyväksyä. Oppilaat saavat kokemuksia vuorovaikutuksen merkityksestä itsensä kehittämiseen. Oppilaiden sosiaaliset taidot kehittyvät, he oppivat ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. (POPS 2014, 21.)

Itsensä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Elämässä ja arjessa tarvitaan yhä moninaisempia taitoja. Oppilailta edellytetään kykyä huolehtia terveydestään, turvallisuudestaan, ihmissuhteistaan ja liikkumisestaan. Heidän pitää pystyä toimimaan myös liikenteessä ja teknologisoituneessa arjessa. Lisäksi oppilaita opastetaan oman talouden hallinnassa ja kuluttamisessa. Tavoitteena on kestävä elämäntapa. Oppilaiden luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen tuetaan opetuksessa. Oppilaita ohjataan ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. (POPS 2014, 22.)

Monilukutaito (L4)

Opetussuunnitelmassa (POPS 2014, 22) monilukutaidolla tarkoitetaan:

Erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa.

Monilukua tarvitaan, jotta oppilaat osaavat tulkita ympäröivää maailmaa ja hahmottavat kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaidolla tarkoitetaan taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisilla välineillä. Kriittinen ajattelu ja oppimisen taito kehittyvät monilukutaidon avulla. (POPS 2014, 22.)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Tieto- ja viestintäteknologinen (tv) osaaminen on tärkeä kansalaistaito, itsessään ja osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Tieto- ja viestintäteknologian osaamista kehitetään käyttötaidoissa ja teknisessä ymmärryksessä, käytön vastuullisuudessa, turvallisuudessa ja ergonomiassa, tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä sekä vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa. (POPS 2014, 23.)

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Oppilaille tulee tarjota perusopetuksessa yleisiä valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan. On tärkeää, että oppilaat saavat kokemuksia, jotka auttavat oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkityksen sekä oman

vastuun yhteiskunnan jäsenenä. Koulussa opetetaan työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa sekä toimimaan järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti. Lisäksi oppilaita rohkaistaan tarttumaan uusiin mahdollisuuksiin avoimesti ja toimimaan muutostilanteissa joustavasti ja luovasti. (POPS 2014, 23.)

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Perusopetuksessa yritetään herättää oppilaiden kiinnostusta yhteiskunnan asioita kohtaan. Koulu tarjoaa puitteet, jossa voi harjoitella osallistumista, vaikuttamisen taitoja ja vastuullista suhtautumista tulevaisuuteen turvallisesti. Opetus antaa oppilaille osaamisperustaa toimia aktiivisena kansalaisena. Koulun tehtävänä on vahvistaa oppilaan osallisuutta. Oppilaiden omakohtaisen luontosuhteen kautta avautuu ympäristön suojeluksen merkitys. (POPS 2014, 24.)

3.3 Perusopetuksen toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja työtavat

Kaikilla kouluilla on oma toimintakulttuuri, joka ohjaa kasvatusta ja opetusta sekä sitä kautta vaikuttaa oppimiseen ja oppilaan kohtaamaan koulutyön laatuun. Se rakentuu ja kehittyy jokaisen toimijan tapojen ja tekojen kautta. Toimintakulttuuri sisältää työtä ohjaavat normit ja tulkinnat toiminnan tavoitteista, johtamisen, työn organisoinnin ja suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin, yhteisön osaamisen ja kehittämisen, pedagogiikan ja ammatillisuuden, vuorovaikutuksen, ilmapiirin, arkikäytännöt ja oppimisympäristöt. (Luostarinen & Peltomaa 2016, 15 & 242.)

Opetussuunnitelmassa oppimisympäristö määritellään seuraavasti:

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. (POPS 2014, 29.)

Koko yhteisö vaikuttaa toiminnallaan oppimisympäristöihin. Hyvät oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllisyyttä. Tieto- ja viestintäteknologia on olennainen osa monipuolisia oppimisympäristöjä. Toimivat oppimisympäristöt mahdollistavat myös aktiivisen yhteistyön asiantuntijoiden ja koulun ulkopuolisten yhteisöjen kanssa. Oppimisympäristöjen tulisi muodostaa pedagogisesti monipuolinen ja joustava kokonaisuus, jossa on huomioitu eri oppiaineiden erityistarpeet. Kirjastot, liikunta-, taide-

ja luontokeskukset, museot ja monet muut yhteistyötahot tarjoavat monimuotoisia oppimisympäristöjä koulun ulkopuolella. (POPS 2014, 29.)

Opetukselle ja oppimiselle asetetut tavoitteet, oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet ovat työtapojen valinnan lähtökohtana. Opetusryhmän ja jokaisen oppilaan oppimista tukee ja ohjaa työtapojen vaihtelu. Opetuksessa käytetään eri-ikäisiin sekä erilaisiin oppimistilanteisiin soveltuvia työtapoja. Oppilailla on työtapojen ja arviointimenetelmien monipuolisuuden vuoksi mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin. Monipuoliset työtavat tuovat oppimiseen iloa ja onnistumisen kokemuksia. (POPS 2014, 30.)

Ehdyttämisen tavoitteena on auttaa oppilasta ymmärtämään asioiden välisiä suhteita ja keskinäisiä riippuvuuksia, yhdistämään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja mielekkäiksi kokonaisuuksiksi ja hahmottamaan koulussa opittavien asioiden merkitystä omaan elämään, yhteisöön, yhteiskuntaan ja koko ihmiskuntaan.

Ehdyttäminen edellyttää sekä opetuksen sisältöä että työtapoja koskevaa pedagogista lähestymistapaa, jossa kunkin oppiaineen opetuksessa ja erityisesti oppiainerajat ylittäen tarkastellaan todellisen maailman ilmiöitä ja teemoja kokonaisuuksina. (POPS 2014, 31.)

Yksi ehdyttämisen toimintamalli on monialaiset oppimiskokonaisuudet:

Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat opetusta ehdyttäviä ja oppiaineiden yhteistyöhön perustuvia opiskelujaksoja. Niiden toteuttamisen tulee ilmentää koulun arvoja ja oppimiskäsitystä. Oppimiskokonaisuudet konkretisoituvat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita ja tukevat laaja-alaista osaamisen kehittämistä. (POPS 2014, 32.)

Perusopetuksen opintoihin tulee opetussuunnitelman mukaisesti kuulua vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Asioiden välisten yhteyksien ymmärtäminen, omatoimisuutta ja yhdessä tekemisen taitoja pyritään kehittämään oppimiskokonaisuuksilla. Kokonaisuuksissa korostuvat oppilaiden kokemusmaailmasta nousevat tarpeet. Tutkiva ote, toiminnallisuus ja kokemuksellisuus painottuvat työtavoissa. (Luostarinen & Peltomaa 2016, 81-82.)

Monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin liittyy ilmiöpohjaisuuden käsite. Ilmiöpohjaisella opetuksella ja oppimisella tarkoitetaan tutkivaa otetta oppimiseen. Lähtökohtana ovat kokonaisvaltaiset, todellisen maailman ilmiöt, joita tarkastellaan yli oppiainerajojen. Oppiminen tapahtuu ongelmalähtöisen oppimisen periaatteiden mukaisesti. (Jyrhämä ym. 2016, 76.)

3.4 Perusopetuksen pedagogiikkaa

Peruskoulun opetussuunnitelma on pedagogis-hallinnollinen asiakirja. Opetussuunnitelmassa määritellään opetus - mitä, miten ja milloin opetetaan. Opetusta ohjaavat tavoitteet ja tavoitteet kouluopetukselle asettaa yhteiskunta. Opetuksessa pyritään saavuttamaan opetussuunnitelman tavoitteet, oppimaan ja omaksumaan sen sisältö. Opetussuunnitelmassa annetaan ohjeita ja määräyksiä opetuksen lisäksi muun muassa oppilashuollosta ja keinoista, joilla voidaan turvata koulutyön turvallisuus ja työrauha. (Jyrhämä ym. 2016, 55 & 59.)

Itsenäinen pedagoginen ajattelu antaa opettajalle edellytykset opettaa joustavasti ja luovasti. Suomen koulujen hyvät tulokset perustuvat koulutettujen opettajien ammattitaitoon toimia itsenäisesti pedagogiikan ammattilaisina. Suomalaista opetustyötä ohjaa eettinen velvoite toimia oppilaiden parhaaksi ja sen opettajat ymmärtävät. Opettaja saa päättää, miten opetus hänen luokassaan tai opetusryhmässä järjestetään. Opetusmenetelmän valinta on keskeistä. Menetelmän valinnalla on merkitystä opittavan sisällön haasteellisuuden ja siitä kiinnostumisen kannalta. (Jyrhämä ym. 2016, 10 & 182-183.)

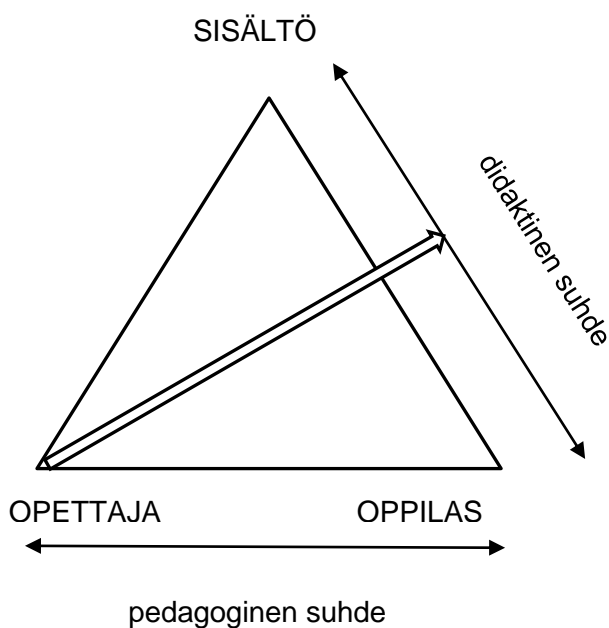
Pedagoginen malli on oppimisteoriaan pohjautuva käytännön malli, jonka mukaan opetus järjestetään. Ongelmalähtöisyys, oppijoiden välinen vuorovaikutus ja pyrkimys herättää kognitiivisia konflikteja ovat erilaisten mallien yhteisiä periaatteita. Pedagogisia malleja voi soveltaa ja jatkokehitellä tilanteiden, tarpeiden ja omien ideoiden mukaan. Käytännössä toimiviksi osoittautuneita pedagogisia malleja ovat esim. ankkuroitu opetus, vastavuoroinen opettaminen, projektioppiminen, yhteistoiminnallinen oppiminen, ongelmalähtöinen oppiminen, tutkiva oppiminen, ilmiöpohjainen oppiminen ja käänteinen opetus. (Pönkä 2017, 80-93.)

Opetus muodostuu opettajan laatimasta eheästä kokonaisuudesta. Kokonaisuus koostuu tavoitteista, sisällöstä, menetelmistä ja arviointiohjeista. Tehokas opetus on ennen kaikkea optimaalisten oppimismahdollisuuksien luomista sekä positiivisen oppimishalun virittämistä ja säilyttämistä pedagogiikan keinoin. Oppiminen perustuu yhä enemmän yhdessä tapahtuvaan tai yhteiseen opiskeluun. Toisten oppilaiden, opettajien, aikuisten ja eri yhteisöjen kanssa vuorovaikutuksessa tapahtuu oppiminen. Vastuu opetusryhmän oppimisesta ja hyvinvoinnista on kuitenkin aina opettajalla. (Jyrhämä ym. 2016, 65-66.)

Oppilaat osallistuvat oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun. Oppilas tulee ottaa mukaan myös opetuksen suunnitteluun, toteutukseen ja

arviointiin konkreettisesti. Oppilas osallistuu kaikkiin opetustapahtumien vaiheisiin ideoinnista kokemusten pohtimiseen eikä kuten ennen vain opettajan suunnittelemaan opetukseen. (Jyrhämä ym. 2016, 66.)

Didaktisessa kolmiossa (kuvio 1) kuvataan opetustapahtuman keskeisiä tekijöitä yksinkertaisesti. Opetus on inhimillistä vuorovaikutusta eikä pelkästään opetustekniikkaa tai oppilaiden itsenäistä opiskelua. Opetus on kasvatusta, joka vaikuttaa koko ihmiseen. Pedagoginen suhde on opettajan ja oppilaan välillä. Didaktisessa suhteessa oppilas pyrkii opiskelemaan opetussuunnitelman mukaisia sisältöjä ja opettajan tehtävänä on auttaa niiden oppimisessa. Opetuksen tavoitteena on, että oppilas oppii ja kasvaa. Opettajan on tiedettävä, mitä hänen tulee tehdä saadakseen aikaan parhaat olosuhteet oppimiselle. Opettaja voi didaktiikan käsitteiden avulla analysoida opetusta. (Jyrhämä ym. 2016, 164-166.)

Kuvio 1. Didaktinen kolmio (Jyrhämä ym. 2016, 164)

Pedagoginen suhde voidaan van Manenin (1994) mukaan tiivistää kolmeen periaatteeseen. Ensimmäiseksi pedagoginen suhde on persoonallinen ja sitä ilmentää spontaanisti syntyvä suhde aikuisen ja lapsen välillä. Pedagogista suhdetta ei voi kapeuttaa miksiään muuksi inhimilliseksi vuorovaikutukseksi. Toiseksi pedagoginen suhde on intentionaalinen, jossa opettajan intentio suuntautuu kahtia: välittämällä lapsesta sellaisena kuin

hän on tai mitä hänestä voi tulla. Kolmanneksi kasvattajan tulee kyetä jatkuvasti tulkitsemaan ja ymmärtämään nykyistä tilannetta, lasten kokemuksia ja ennakoimaan hetkiä, jolloin lapsi voi ottaa suuremman vastuun osallistumisesta. (van Manen 1994, 143; Jyrhämä ym. 2016, 165.)

Opettajien keskeisiä pedagogisia keinoja oppilaiden koko kehityksen ja oppimisen tukemiseen ovat monipuolinen arviointi ja siihen perustuvan ohjaavan palautteen antaminen (POPS 2014, 47). Perusopetuslain (22 §) mukaan oppilaan arvioinnilla ohjataan ja kannustetaan opiskelua sekä kehitetään oppilaan edellytyksiä itsearviointiin (Perusopetuslaki 21.8.1998/628). Arviointi on sekä summatiivista että formatiivista (Luostarinen & Peltomaa 2016, 229).

3.5 Kirjasto opetussuunnitelmassa

Opetussuunnitelma antaa kirjaston ja koulun yhteistyölle selkeän pohjan. Koulukirjasto-toimintaa voidaan järjestää koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi yhteistyössä lähikirjastojen ja muiden kirjastojen kanssa. Oppilaiden yleissivistystä ja maailmankuvan laajenemista ja avartumista vahvistetaan kirjastotoiminnalla. (POPS 2014, 42.)

Kirjastot tarjoavat aktivoivia ja virikkeellisiä oppimisympäristöjä sekä monipuolisia työpaikkoja. Oppilaita kannustetaan omaehtoiseen lukemiseen ja omiin lukuvalintoihin. Lisäksi kirjastotoiminnan tehtävänä on tyydyttää oppilaiden tiedonhalua kannustamalla monipuoliseen tiedonhakuun ja arvioimaan tietolähteitä. Koulu ja kirjasto ohjaavat yhdessä elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. (POPS 2014, 42.)

Mikkelin ja Tampereen kaupunginkirjastoissa on tehty koulujen kanssa yhteistyösuunnitelma, joka noudattaa uutta opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelma sisältää yleisiä tavoitteita ja oppiainekohtaisia tavoitteita 1-2, 3-6 ja 7-9 vuosiluokkakokonaisuuksille. Kirjaston ja koulun yhteistyön kannalta tärkeitä ovat yleiseksi tavoitteeksi asetettu laaja-alainen osaaminen, kuten myös oppiainekohtaiset tavoitteet. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteista kirjaston kannalta monilukutaito on keskeisin. Lisäksi on huomioitava oppiaineet ylittävät monialaiset oppimiskokonaisuudet sekä ilmiöpohjainen oppiminen. (Mikkelin kaupunginkirjasto 2017; Tampereen kaupunki 2017.)

4 KAARINAN KAUPUNKI JA KIRJASTO

4.1 Kaarinan kaupunki

Kaarina on keskisuuri kaupunki Turun naapurissa Varsinais-Suomessa. Asukkaita Kaarinassa on yli 32 000 (Kaarinan kaupunki 2017a). Kaarinan väkiluku kasvoi 0,5 % vuodesta 2015 vuoteen 2016. Ruotsinkielisiä väestöstä on 4,3 % ja ulkomaan kansalaisia 2,4 %. Syntyneiden enemmitys on 57 henkilöä ja muuttovoitto 261 henkilöä. (Tilastokeskus 2017.)

Kaarinan väestöstä on lähes saman verran lapsia ja nuoria kuin yli 65-vuotiaita (taulukko 1). Kun prosenttiosuuksia verrataan koko maahan, on Kaarinassa muutaman prosenttiyksikön verran enemmän lapsia ja nuoria kuin koko maassa. Väestöstä suurin osa on 15–64-vuotiaita niin Kaarinassa kuin koko maassa. (Tilastokeskus 2017.)

Taulukko 1. Kaarinan kaupungin ja koko maan väestön ikäjakauma 31.12.2016 (Tilastokeskus 2017).

	Väestö 31.12.2016	0–14- vuotiaat	15–64- vuotiaat	Yli 65- vuotiaat
Kaarina	32 738	19,1 %	61,1 %	19,9 %
Koko maa	5 503 297	16,2 %	62,9 %	20,9 %

Kaarinan kaupungin väestön ennustetaan kasvavan 1,8 % vuosivauhtia. Kaarinan kaupungin väestöennusteen mukaan yli 75-vuotiaiden määrän odotetaan kasvavan yli 45 % vuodesta 2013 vuoteen 2020 mennessä. Lasten ja koululaisten määrä on myös noussussa. Kasvua 0–15-vuotiaissa arvioidaan olevan 10 %. (Kaarinan kaupungin strategia 2017.)

Kaarinan kaupungin strategiassa 2014–2020 määritellään arvot, toiminta-ajatus, visio sekä strategiset päämäärät. Kaarinan kaupungin periaatteina on olla asukaslähtöinen ja yritysystävällinen, avoin, rohkea ja oikeudenmukainen. Toiminta-ajatuksena on järjestää kaarinalaisten hyvinvointia edistävät, hyvät kunnalliset palvelut oikeudenmukaisesti ja

oikea-aikaisesti. Kaarinalaisten yhteisöllisyyttä ja omatoimisuutta sekä yrittäjyyttä tuetaan ketterällä toiminnalla. Vehreästä ja merellisestä ympäristöstä huolehditaan. Kaarinan visiona on ”Maailma muuttuu – Kaarina toimii!”. Jotta visio toteutuu, tavoitellaan seuraavia strategisia päämääriä:

1. Hyvinvoinnin edistäminen ennakoivasti
2. Laatu- ja kustannustietoinen johtaminen
3. Ekologisesti viihtyisä ympäristö
4. Luova Kaarina

Kaarina on valittu valtakunnallisissa tutkimuksissa Suomen luovimmaksi kunnaksi, halutuimmaksi asuinpaikaksi, yritysilmapiiriltään ja palvelultaan parhaaksi. (Kaarinan kaupunki 2017a.)

4.2 Kaarinan perusopetus

Kaarinassa annetaan perusopetusta noin 3350 oppilaalle. Kaarinan kaupungissa on yhdeksän suomenkielistä perusopetuksen koulua ja yksi ruotsinkielinen. Alakouluja ovat Auranlaakson, Hovirinnan, Kuusiston, Niemenkulman ja Rungon koulu sekä ruotsinkielinen S:t Karins svenska skola. Yhtenäiskouluja ovat Kotimäen, Piispanlähteen ja Valkeavuoren koulu sekä Piikkiön yhtenäiskoulu, joissa ovat sekä ala- että yläkoulu. Ruotsinkieliset 7-9-luokkien oppilaat käyvät koulua Turussa. Lisäksi Kaarinan Toivonlinnassa sijaitsee yksityinen Suomen kristillinen yhteiskoulu. (Kaarinan kaupunki 2017b.)

Kaarinan perusopetuksen opetussuunnitelma

Kaarinan kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma vuosiluokille 1-9 on laadittu opetushallituksen hyväksymän perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma otettiin käyttöön 1.8.2016 vuosiluokille 1-6. Vuosiluokkien 7-9 uusi opetussuunnitelma otetaan käyttöön porrastetusti vuosina 2017, 2018 ja 2019. (Kaarinan kaupunki 2017c.)

Kaarinan perusopetuksessa painotetaan laaja-alaista osaamiskokonaisuutta, Tieto- ja viestintäteknologian osaamista (L5). Kaikilla 4.-9. luokan oppilailla on käytössä kaupun-

gin hankkima henkilökohtainen tabletti. Koulujen langattomia verkkoyhteyksiä on kehitetty, jotta digitaalisia oppimisympäristöjä voidaan hyödyntää monipuolisesti. (Kaarinan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 23.)

Koulut tekevät yhteistyötä lähikirjastojen kanssa. Kirjaston ja koulun yhteistyön tavoitteena on kannustaa oppilaita lukuharrastukseen lukudiplomin, kirjastovierailujen ja joustavien lainauskäytäntöjen avulla. (Kaarinan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 35.)

4.3 Kaarinan kaupunginkirjasto

Kaarinan kaupungin palveluorganisaatio uudistui vuonna 2017. Vuoden alussa yhteis- palvelupiste yhdistyi kirjastoon. Kesäkuussa myös kulttuuripalvelut yhdistyivät kirjastopalveluihin. Kulttuuri- ja kirjastopalvelut kuuluvat vapaa-ajan palveluiden vastuualueeseen yhdessä kansalaisopiston ja nuorisopalveluiden kanssa. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017b.) Yhteisissä tiloissa kulttuuri- ja kirjastopalvelut toimivat vuoden 2017 lopusta alkaen, kun Kaarina-talo valmistuu.

Kaarinan kaupunginkirjasto muodostuu pääkirjastosta, Littoisten ja Piikkiön lähikirjastoista sekä viidestä koulukirjastosta. Lisäksi Turun kirjastoauto palvelee Piispanristin alueen asukkaita. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017a.) Kaarinan kaupunginkirjasto kuuluu Vaski-kirjastoihin, varsinaissuomalaisten kirjastojen yhteenliittymään. Vaski-kirjastoilla on yhteinen verkkokirjasto, kirjastokortti, käyttösäännöt ja kuljetuspalvelu.

Kaarinan kirjastossa työskentelee vakinaisia kirjastoammattilaisia yhteensä 20 henkilöä, joista kolmellatoista on korkeakoulututkinto. Lisäksi kirjastossa työskentelee ajoittain muuta henkilökuntaa. Vuonna 2016 Kaarinan kaupunginkirjaston kokonaislainaus oli 584 731 ja kokoelma oli suuruudeltaan 145 745. Käyntejä kirjastoissa kertyi yhteensä 268 537. Lainauskäyntien lisäksi kirjaston käyttäjät osallistuivat kirjaston monipuoliseen toimintaan, tapahtumiin ja koulutuksiin. Tapahtumia oli yhteensä 221, joissa kävi 3828 henkilöä. Koulutuksia järjestettiin 198, joihin osallistui 3212 henkilöä. (Kirjastot.fi 2017b.)

Kaarinan kulttuuri- ja kirjastopalveluiden toiminnan suunta, visio, arvot ja tavoitteet perustuvat Kaarinan kaupungin strategiaan päämääriin ja Lakiin yleisistä kirjastoista. Kulttuuri- ja kirjastopalveluiden visio on asukkaiden tarpeet huomioiva, uudistuvat kulttuuri- ja kirjastopalvelut:

- Aktiivinen toimija ja verkostoituja Kaarinassa ja muissa verkostoissa
- Palvelut ovat asukkaiden saavutettavissa lähipalveluina pääkirjastossa, lähi- ja koulukirjastoissa, palvelupisteissä sekä tapahtumissa eri puolilla Kaarinaa
- Toiminnassa huomioidaan eri asiakasryhmät ja esteettömyys
(Kaarinan kulttuuri- ja kirjastopalveluiden toiminnan suunta 2017-2022.)

Kulttuuri- ja kirjastopalveluiden toiminnan ykkösenä ovat lapset ja nuoret. Kuntalaisten monilukutaitoa, tiedonhallintaa ja elinikäistä oppimista tuetaan. Monikanavaisen aineistotarjonnan ohella panostetaan asiakaskoulutukseen ja tapahtumatuotantoon. Monipuolisille kulttuuri- ja taidepalveluille sekä paikalliselle kulttuuri- ja kansalaistoiminnalle luodaan edellytyksiä. Tarjotaan avoin julkinen tila kuntalaisille ja yhteisöille. (Kaarinan kulttuuri- ja kirjastopalveluiden toiminnan suunta 2017-2022.)

Kulttuuri- ja kirjastopalveluiden tavoitteena on tasa-arvo, avoimuus, suvaitsevaisuus, rohkeus, yhteistyö, taloudellisuus ja kestävä kehitys sekä henkilökunnan osaaminen ja työkyky. Arvot ovat tasa-arvo, yhteisöllisyys, asiakaslähtöisyys, luotettavuus ja avoimuus. (Kaarinan kulttuuri- ja kirjastopalveluiden toiminnan suunta 2017-2022.) Koulukirjastotyö on yksi Kaarinan kaupunginkirjaston painopistealueista.

Kaarinan kaupunginkirjasto ylläpitää koulukirjastoa Auranlaakson, Kuusiston, Kotimäen ja Piispanlähteen kouluilla. Kuusiston koulussa on kaksi koulukirjastoa Empolassa ja pääkoulussa. Empolassa käyvät koulua 1-2-luokkalaiset ja pääkoulussa 3-6-luokkalaiset. Kaarinan pääkirjasto toimii Hovirinnan ja Valkeavuoren koulujen sekä S:t Karins svenska skolanin kirjastona. Piikkiön lähikirjasto palvelee alueen kouluja. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017a.)

Kaarinan kirjaston palvelut peruskouluille

Kaarinan kaupungin kirjasto tarjoaa peruskouluille kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opetusta sekä ohjattuja ryhmäkäyntejä (taulukko 2). Lisäksi kirjasto tukee koululaisten lukuharrastusta. Palveluja tarjotaan suomeksi ja ruotsiksi. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017a.)

Taulukko 2. Kaarinan kirjaston palvelut peruskouluille (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017a).

Luokka-aste	Kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opetus	Kirjavinkkaus	Lukudiplomi
1 lk.	Kirjastonkäytön opetus – Ensimmäinen kirjastokäynti		Ketunkierros-lukudiplomi
2 lk.		Kirjavinkkaus	Ketunkierros-lukudiplomi
3 lk.		Kirjavinkkaus	Ketunkierros-lukudiplomi
4 lk.	Kirjastonkäytön opetus		Ketunkierros-lukudiplomi
5 lk.		Kirjavinkkaus	Ketunkierros-lukudiplomi
6 lk.			Ketunkierros-lukudiplomi
7 lk.	Vaski-verkkokirjaston ja tiedonhallintataitojen opetus		Yläkoulun lukudiplomi
8 lk.		Kirjavinkkaus	Yläkoulun lukudiplomi
9 lk.			Yläkoulun lukudiplomi

Kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opetusta on mahdollista saada ensimmäisellä, neljännellä ja seitsemännellä luokalla. Ekaluokkalaisten ensimmäisen kirjastokäynnin aiheena on kirjastokortti, kirjaston säännöt, tutustuminen lastenosastolle sekä sopivan luetavan etsiminen Kirjaston Ketun johdolla. Neljännellä luokalla aiheena on kauno- ja tietokirjat sekä miten kirjat on järjestetty kirjaston hyllyihin, tutustuminen Vaski-verkkokirjastoon ja e-kirjoihin sekä mobiilitehtävien tekoa pareittain hyödyntäen verkkokirjastoa. Seitsemännellä luokalla luokkakäynnin aiheena on Vaski-verkkokirjasto ja e-kirjat sekä tiedonhakuun tutustuminen opastusvideon avulla. Työvälineenä oppilailla on koulusta saatu henkilökohtainen tabletti. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017b.)

Kirjavinkkauksella ja lukudiplomitoiminnalla tuetaan lasten ja nuorten lukuharrastusta. Kirjavinkkausta on mahdollista saada toisella, kolmannella, viidennellä ja kahdeksannella luokalla. Alakoulun Ketunkierros-lukudiplomin ja Yläkoulun lukudiplomin suorittamisen voi aloittaa millä luokka-asteella tahansa ja lukudiplomeja voi suorittaa koko peruskoulun ajan. Kirjaston kotisivuilla on omat sivut Ketunkierros- ja Yläkoulun lukudiplomeille. Sivuille on kerätty ohjeet, tehtävät ja kirjalistat. Kirjasto järjestää lukudiplomin aloituskäyntejä, joissa kerrotaan lukudiplomista ja esitellään kirjalistojen aineistoa. Lukudiplomin saa, kun lukee kuusi kirjaa ja tekee kirjoista tehtävät. Ekaluokalla lukudiplomin saa jo kolmesta luetusta kirjasta ja suoritetusta tehtävästä. (Kaarinan kaupunginkirjasto

2017a.) Ekaluokkalaisille jaetaan kansio tehtäviä varten. Lukudiplomia päivitetään yleensä vuosittain.

Ajankohtaisista asioista tiedotetaan opettajille sähköpostitse. Koulukirjastotiedote lähetetään 3-4 kertaa vuodessa. Uusin tiedote on luettavissa myös kirjaston kotisivuilta. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017a.)

Auranlaakson ja Piispanlähteen koulukirjastoissa järjestetään oppilaita osallistavaa vapaaehtoista toimintaa koulupäivän jälkeen. Auranlaakson koulukirjastossa kokoontuu säännöllisesti alakoululaisten lukupiiri. Lukupiirissä tehdään kaikenlaista kirjoihin ja kirjallisuuteen liittyvää sekä pidetään hauskaa. Piispanlähteen koulukirjaston kirjastoklubin sisältö suunnitellaan yhdessä osallistuvien alakoulun oppilaiden kanssa. Kirjastoklubin tavoitteena on viihtyä yhdessä ja viettää aikaa sanojen, tarinoiden, kirjallisuuden ja niihin liittyvien asioiden parissa sekä laajentaa lasten käsitystä kaikenlaisista kieleen, kirjallisuuteen ja tarinaperinteeseen liittyvistä asioista. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017b.)

Kaarinan pääkirjastossa aloitettiin lukea koiralle ensimmäisenä Suomessa, Luetaan koiralle -projektissa tammikuussa 2011. Kirjastossa on myös myöhemmin pidetty luku- ja kirjoitushetkiä, osittain hankerahoituksella. Lukukoiratoiminnan tarkoituksena on innostaa ja houkutella lapsia lukemaan ja tarttumaan kirjaan. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017a.)

Kaarinan kaupunginkirjasto myöntää Kirjava Kettu -palkinnon varsinaissuomalaisen kirjailijan lasten- tai nuortenkirjalle joka toinen vuosi. Kaarinalaiset lapset ja nuoret valitsevat palkinnon voittajan äänestyksessä. Äänestys järjestetään kirjastossa ja kouluissa. Lisäksi voittajan valintaan vaikuttavat lukuraadin mielipiteet. Lukuraati kootaan jostakin Kaarinan koulun oppilaista. Raatilaiset lukevat ehdokaskirjat ja arvioivat ne. Palkinnon tavoitteena on tehdä paikallisia lasten- ja nuortenkirjailijoita tunnetuksi. (Kaarinan kaupunginkirjasto 2017b.)

Kaarinan kulttuurikasvatusohjelman tarkoituksena on tutustuttaa lapset tasavertaisesti lähiympäristönsä kulttuuriin, kulttuuriperintöön ja taiteeseen. Kulttuurikasvatus tukee muuta koulutyötä elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kautta. (Kaarinan kulttuuripalvelut 2017a.) Kulttuurikasvatusohjelma on osa kulttuurin, elämänhallinnan, kestävän kehityksen ja ekologisuuden opetussuunnitelmaa. Kirjasto kuuluu osana ohjelmaan kirjastovierailujen osalta. (Kaarinan kulttuuripalvelut 2017b.) Lisäksi kirjasto on osallistunut lasten oman runokilpailun, Mini Runo-Kaarinan, järjestämiseen. Kilpailu on

suunnattu Kaarinan varhaiskasvatukselle sekä 1.-3.-luokkalaisille. (Kaarinan kaupungin-kirjasto 2017a.)

5 TUTKIMUSASETELMAT JA -MENETELMÄT

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen aiheena on kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen. Kaarinan kaupunginkirjastolla on monipuolinen lähi- ja koulukirjastoverkko, joka täydentyy uudella pääkirjastolla Kaarina-talossa vuoden 2017 lopussa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää opettajien näkemyksiä Kaarinan kaupunginkirjaston tarjoamista palveluista peruskouluille. Tutkimuskysymykset ovat:

- Miten nykyiset kirjastopalvelut vastaavat koulujen ja opettajien tarpeita?
- Miten kirjasto voi olla mukana tukemassa peruskoulujen uutta opetussuunnitelmaa?
- Miten kirjastopalveluita tulisi kehittää tulevaisuudessa?

Teoriaosuudessa tarkasteltiin yleisen kirjaston ja koulun yhteistyötä sekä peruskoulun opetussuunnitelmaa. Opetushallitus hyväksyi 22.12.2012 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, jonka pohjalta on laadittu paikallinen Kaarinan kaupungin opetussuunnitelma vuosiluokille 1-9. Opetussuunnitelma otettiin käyttöön vuosiluokkien 1-6 osalta 1.8.2016 ja vuosiluokkien 7-9 osalta uuden opetussuunnitelman käyttöönotto tapahtuu porrastetusti vuosina 2017, 2018 ja 2019. (Kaarinan kaupunki 2017.)

Kaarinan kaupunginkirjasto saa uuden pääkirjaston loppuvuonna 2017, jonka johdosta tulee miettiä uudelleen työprosesseja ja henkilökunnan resursseja. Opinnäytetyön avulla voidaan tarjota kouluille juuri niitä kirjastopalveluita, joita koulut tarvitsevat. Tutkimuksen tulosten avulla Kaarinan koulujen kirjastopalveluita voidaan kehittää entistä paremmiksi ja tasapuolisimmiksi.

5.2 Metodit ja aineisto

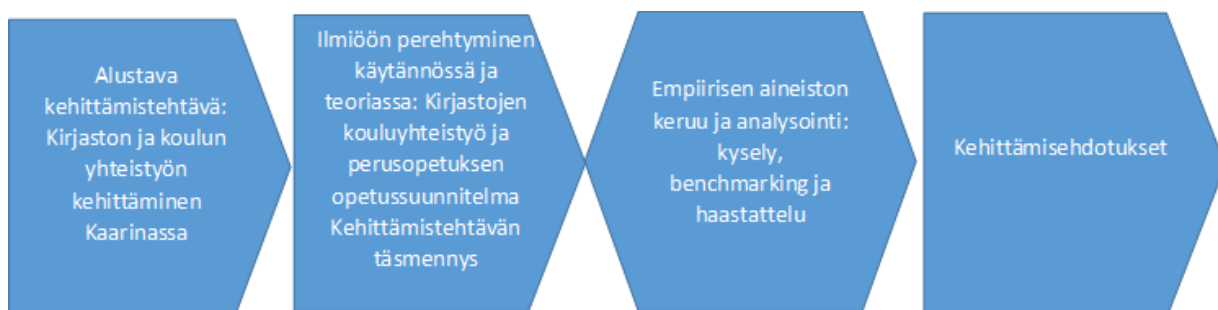
Tässä opinnäytetyössä käytetään monimenetelmäistä tutkimusotetta. Tutkimuksessa yhdistetään kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä. (Nese-Biber 2010, 3.) Tutkimuksen lähestymistapana on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksessa keskitytään yksilön eli prosessin, eläimen, henkilön, kotitalouden, organisaation,

ryhmän, teollisuuden, kulttuurin tai kansalaisuuden kuvaamiseen, ymmärtämiseen, enustamiseen ja/tai valvontaan (Woodside 2010, 1).

Tapaustutkimukselle on tyypillistä monimenetelmäisyys. Monenlaisia menetelmiä käytämällä vahvistetaan ja syvennetään ymmärrystä tutkittavasta tapauksesta (Woodside 2010, 1) sekä saadaan monipuolinen ja kokonaisvaltainen kuva tapauksesta (Ojasalo ym. 2015, 55). Tapaustutkimuksella ei ole omaa tutkimusmenetelmää, vaan se hyödynittää laadullista ja määrällistä tutkimusta (Kananen 2013, 23).

Tutkimuksen kohde eli tapaus voi olla organisaatio tai sen osa, tuote, palvelu, toiminta tai prosessi. Tapaustutkimuksessa tuotetaan tietoa nykyajassa tapahtuvasta ilmiöstä. Tutkittavasta tapauksesta pyritään tuottamaan syvällistä ja yksityiskohtaista tietoa. (Ojasalo ym. 2015, 52.) Tapaustutkimuksessa ei pyritä yleistettävään tietoon, vaan tuottamaan yksityiskohtaista ja täsmentävää tietoa ilmiöstä. On tärkeämpää ymmärtää tapaus kuin etsiä yleistyksiä. (Eriksson & Koistinen 2014, 37-38.)

Kun tutkimuksessa on tarkoitus tuottaa kehittämis ehdotuksia- ja ideoita, soveltuu lähestymistavaksi hyvin tapaustutkimus (Ojasalo ym. 2015, 52). Tässä tutkimuksessa kehitetään Kaarinan kaupunginkirjaston palveluita peruskouluille. Tämän tapaustutkimuksen vaiheet on kuvattu kuviossa 2.

Kuvio 2. Tutkimuksen vaiheet (Mukaillen Ojasalo ym. 2015, 54)

Aineistotriangulaatiossa hyödynnetään tutkittavaan ilmiöön liittyviä erilaisia aineistoja, kuten kyselyä, haastatteluja ja tilastoja. Tapaustutkimuksessa on tyypillistä käyttää aineistotriangulaatiota. (Kananen 2013, 34.) Triangulaation avulla voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Eri aineistoista voidaan tehdä samat johtopäätökset. (Kananen 2015, 359.)

Tutkimusta lähestyttiin eri näkökulmista luotettavuuden varmistamiseksi. Siksi tiedonhankinta ja aineistonkeruu tehtiin usealla tavalla. Kaarinan peruskoulun opettajien mielipiteitä ja kehittämisideoita kirjastopalveluista selvitettiin kyselyllä. Benchmarkingin arvioinnin avulla etsittiin hyviä käytäntöjä koulun ja kirjaston yhteistyössä. Kyselyn ja benchmarkingin tuloksia hyödynnettiin asiantuntijahaastattelun teemojen valinnassa. Asiantuntijahaastatteluja toteutettiin kaksi laadun ja luotettavuuden lisäämiseksi.

5.2.1 Kysely opettajille

Kyselyn avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, jota pidetään kyselytutkimuksen etuna. Kyselymenetelmä säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Huolellisesti suunniteltu lomake mahdollistaa aineiston nopean käsittelyn ja analysoinnin tietokoneen avulla. Käytössä ovat tilastolliset analyysitavat ja raporttimuodot, joten tutkijan ei tarvitse itse kehitellä aineistojen analyysitapoja. Tulosten tulkinta voi kuitenkin olla ongelmallista. (Hirsjärvi ym. 2013, 195.)

Sähköiset kyselyt ovat kasvattaneet suosiotaan. Verkkokyselyiden vahvuuksia ovat visuaalisuus, nopeus kyselyä toimittaessa ja vastauslomaketta palauttaessa sekä taloudellisuus. Lomakkeen tulee toimia kaikilla laitteilla niin tietokoneella, tabletilla kuin älypuhelimella. Lomakkeen tulee olla myös helppokäyttöinen niin kosketusnäytöllä kuin perinteisellä tietokoneruudulla. Verkkokyselyssä vähenevät tutkijan työvaiheet. Aineisto on valmiina sähköisessä muodossa, joten sitä ei tarvitse erikseen syöttää tai litteroida. Aineisto on entistä luotettavampaa, kun syöttö- tai litterointivaiheessa tehty lyöntivirheet jäävät pois. (Valli & Perkkilä 2015, 109-110.)

Kyselytutkimuksessa on myös heikkouksia. Aineistoa pidetään tavallisesti pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Tutkijan ei ole mahdollista tietää, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuvat kyselyyn ja ovatko annetut vastausvaihtoehdot olleet onnistuneita. (Hirsjärvi ym. 2013, 195.)

Kaarinan perusopetuksen opettajien näkemyksiä kaupunginkirjaston ja koulujen välisestä yhteistyöstä selvitettiin kyselyllä, koska se on visuaalista, nopeaa ja taloudellista. Vastauksia haluttiin mahdollisimman monelta opettajalta. Lisäksi kyselyn perusvaatimus täyttyi, lomakkeen suunnittelun pohjaksi oli riittävästi aiempaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Ojasalo ym. 2015, 122).

Kysely oli jaettu kolmeen osaan: taustakysymyksiin, kirjaston palveluita ja palveluiden kehittämistä koskeviin kysymyksiin. Kyselyssä oli yhteensä 18 kysymystä, joista monivalintakysymyksiä oli 14 ja avoimia neljä (liite 1). Viidessä monivalintakysymyksessä oli mahdollista täydentää vastaustaan avoimella kommentilla. Avointen kysymysten vastauksien sisältö analysoitiin ryhmittelemällä vastaukset asiasisällön mukaan ja tiivistäen vastaukset pelkistetyiksi ilmauksiksi.

Kysely oli anonymi. Yhteystiedot eivät yhdistyneet annettuihin vastauksiin. Yhteystietoja käytettiin vain arvonnassa, jossa yhdellä opettajalla oli mahdollisuus voittaa luokalle tai koululle kirjailijavierailu. Verkkokysely toteutettiin Webropol-työkalulla. Opettajille lähetettiin linkki kyselyyn sähköpostilla hyödyntäen Kaarinan kaupungin sähköpostiryhmiä. Opettajia Kaarinassa on 297. Kysely oli avoinna 18.9.-1.10.2017 ja kyselyyn saatiin vastauksia 47 eli vastausprosentti oli noin 16. Vastaukset käsiteltiin luottamuksellisesti.

5.2.2 Benchmarking-arviointi

Benchmarking-käsitteelle ei ole kyetty luomaan yleistä ja käyttökelpoista käännoästä. Käännoäksinä on käytetty erilaisissa yhteyksissä vertailua, vertailevaa arviointia, parhaiden käytänteiden etsimistä, esikuva-arviointia ja parastamista. (Karjalainen 2002, 11.) Benchmarking on menetelmä, joka pyrkii tiedon keruuseen, vertailuun ja oman toiminnan parantamiseen. Benchmarkingin avulla haetaan parhaita käytäntöjä ja niiden avulla kehitetään omaa toimintaa. Se ei ole kopioimista vaan toisen onnistumisen hyödyntämistä ja soveltamista. (Hotanen ym. 2001, 6-8.)

Benchmarking-arviointi voi tarkoittaa lähes mitä tahansa vertailevaa arviointia. Benchmarkingia voidaan luokitella eri tavalla. Benchmarking voi olla esimerkiksi suoritteita vertaavaa, parhaita käytänteitä omaksuvaa, kilpailullista, yhteistyöhakuista, sisäistä, ulkoista, panoksiin, tuotoksiin tai prosessiin tai näiden yhdistelmään keskittyvää, laadullista, määrällistä, tutkimuksellista, seikkailevaa ja kokemuksellista. (Karjalainen 2002, 13-14.)

Parhaita käytäntöjä voidaan hakea esimerkiksi erilaisista julkaisuista, kirjoista ja internetistä sekä eri organisaatioiden tunnuslukuja vertailemalla. Internetlähteet voivat olla uutiset, yritysten kotisivut, patenttisivustot tai erilaisten järjestöjen sivut. Benchmarking voidaan toteuttaa myös organisaatiovierailulla. (Ojasalo ym. 2015, 44.)

Benchmarking eli vertailuanalyysi (Ojasalo ym. 2015, 57) on menetelmä, jonka avulla verrattiin tässä tutkimuksessa kirjaston ja koulun yhteistyötä valituissa kirjastoissa sekä käytössä olevia kirjastopalveluita. Benchmarking-arvioinnin avulla etsittiin hyviä käytäntöjä koulun ja kirjaston yhteistyöstä.

Benchmarking-kohteiksi valittiin kolme kirjastoa, joiden kaupungin asukasluku on lähellä Kaarinan kaupungin asukaslukua. Valitut kirjastot olivat Nokian, Ylöjärven ja Kangasalan kirjastot. Benchmarking tehtiin kirjastojen kotisivujen avulla sekä lähettämällä sähköpostikysely kyseisiin kirjastoihin. Sähköpostikyselyn (liite 2) avulla selvitettiin erityisesti uuden opetussuunnitelman vaikutuksia kirjastopalveluihin. Sähköpostikyselyt toteutettiin lokakuussa 2017.

5.2.3 Asiantuntijahaastattelu

Haastattelu sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, jolloin itse tilanteessa on mahdollista suunnata tiedonhankintaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34-35.) Haastattelun etuna on se, että siinä on mahdollista säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. (Hirsjärvi ym. 2013, 205.) Haastattelun heikkouksia ovat taas hitaus, kustannukset ja mahdollinen tutkijan vaikutus haastateltavaan. Tutkija voi ohjata vastaajaa, valita keskustelun aiheet ja tehdä subjektiivista valintaa. (Kananen 2015, 143.)

Teemahaastattelu on yksi käytetyimmistä kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä (Kananen 2015, 148). Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen varassa. Tutkija vapautuu näkökulmasta ja tutkittavan ääni tulee kuuluviin. Teemahaastattelussa otetaan huomioon se, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Asiantuntijahaastattelulla tarkoitetaan tilannetta, jossa haastateltavalta pyritään saamaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Gillham 2005, 54). Asiantuntija sinänsä ei ole kiinnostuksen kohteena. Henkilöä haastatellaan sen tiedon vuoksi, jota hänellä oletetaan olevan. Asiantuntijuus voi perustua tieteeseen, ammattiin tai instituutioon. Asiantuntijalla on tutkittavasta aiheesta enemmän tietoa ja taitoa kuin maallikolla. Asiantuntijuus määrittyy toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Se ei ole kyky tai pysyvä ominaisuus. (Alastalo ym.

2017, 215-219.) Lisäksi asiantuntijalta saa julkaisematonta tietoa ja henkilö saattaa helpottaa tutkimusta sekä antaa tutkimukselle suuntaa (Gillham 2005, 59)

Sähköpostihaastattelussa tutkija lähettää tutkittavalle sähköpostia, jossa on yksi tai useampi teema, johon häntä pyydetään vastaamaan. Tutkija esittää vastauksen perusteella tarkentavia tai uusia kysymyksiä tutkittavalle. Tutkijan ja tutkittavan välillä tulee olla vuorovaikutusta sähköpostien kautta eli useita sähköpostiviestejä, jolloin tutkimusprosessi täyttää laadullisen tutkimuksen piirteitä. Sähköpostihaastattelu on ei-reaaliaikainen aineistonkeruumenetelmä. Menetelmä on haastateltavalle joustava. Hän voi itse päättää milloin vastaa sähköpostiin. Sähköpostihaastattelun etuna on myös se, että aineisto on valmiina tekstimuodossa. (Kananen 2015, 186.)

Asiantuntijahaastattelu valittiin tutkimusmenetelmäksi, koska haluttiin lisätä tutkimuksen laatua ja luotettavuutta. Asiantuntijahaastattelussa käytettiin sähköpostihaastattelua. Sähköpostihaastattelu valittiin aineistonkeruumenetelmäksi kiireellisen aikataulun. Tutkimuksessa haastateltiin kahta asiantuntijaa Anu Ojarantaa ja Siinamari Tikkistä.

Anu Ojaranta on kirjastoalan ammattilainen, tohtorikoulutettava, opettaja ja luennoitsija. Hänen tekeillä oleva väitöskirjansa käsittelee vuosien 2004 ja 2016 perusopetuksen opetussuunnitelmaa ja informaatiolukutaitoa. Tutkimukseen liittyy yläkoulun äidinkielen opettajien ja koulukirjastonhoitajien käsitykset informaatiolukutaidosta. Tutkimus pyrkii myös selvittämään, löytyykö terminologian käytössä selkeitä diskurssieroja näiden kahden ammattikunnan välillä.

Siinamari Tikkinen on kasvatustieteen maisteri ja luokanopettaja. Hän on työskennellyt OKM:n rahoittamassa Lukuinto-ohjelmassa asiantuntijana. Tällä hetkellä hän on tohtorikoulutettavana Oulun yliopistossa tutkimuskohteinaan koulun ja yleisen kirjaston yhteistyö sekä uudet lukutaidot.

Asiantuntijahaastattelut toteutettiin sähköpostitse teemahaastatteluina loka-marraskuussa 2017. Haastattelun teemoina olivat kirjaston ja koulun yhteistyö, perusopetuksen opetussuunnitelma ja koulujen kirjastopalveluiden kehittäminen. Haastattelukysymykset esitettiin osallistujille yhdellä sähköpostilla (liite 3). Lisäksi haastateltaville annettiin mahdollisuus kertoa jotakin lisää kirjaston ja koulun yhteistyöhön liittyen, mistä näkökulmasta tahansa. Haastattelujen vastauksien sisältö analysoitiin ryhmittelemällä vastaukset asiasisällön mukaan ja tiivistäen vastaukset pelkistetyiksi ilmauksiksi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Palvelukysely opettajille

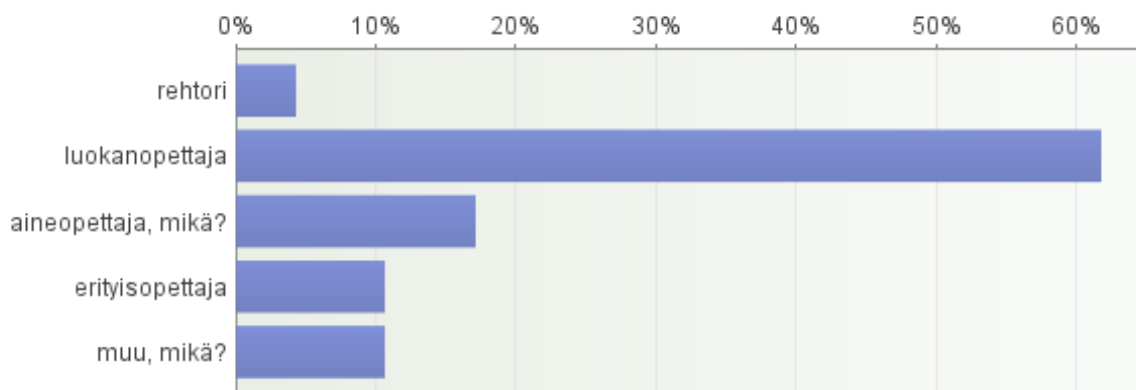
Kysely oli jaettu kolmeen osaan. Ensimmäiset viisi kysymystä kartoittivat vastaajien taustatietoja. Kysymykset 6-10 keskittyivät nykyisiin kirjastopalveluihin ja niiden arviointiin. Viimeiset kahdeksan kysymystä käsittelivät kirjastopalveluiden kehittämistä.

Kysymys 1. Millä luokka-asteella opetat?

Kaarinan peruskoulujen opettajille lähetettyyn kyselyyn osallistui 47 henkilöä. Vastaajista 89 % työskentelee alakoulussa ja 19 % yläkoulussa. Valittujen vastausten lukumäärä oli 51, joten muutama vastaaja työskentelee sekä ala- että yläkoulussa.

Kysymys 2. Mikä on ammattinimikkeesi?

Vastaajien määrä: 47

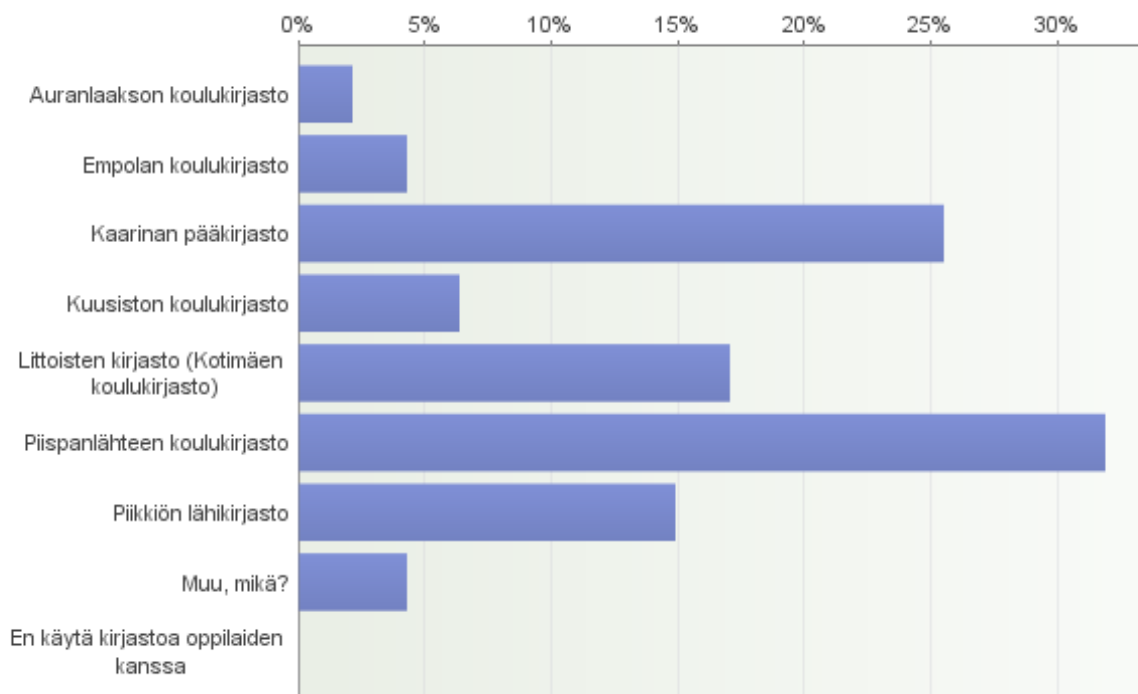

Kuvio 3. Vastaajien ammattinimikkeet.

Kyselyyn vastaajista suurin osa eli 62 % oli luokanopettajia (kuvio 3). Aineopettajia oli 17 % vastaajista ja he opettivat liikuntaa ja terveystietoa, musiikkia, kieliä, englantia tai äidinkieltä sekä kirjallisuutta. Erityisopettajia oli 11 % ja rehtoreita 4 % vastaajista. Lisäksi vastaajissa oli erityisluokanopettajia ja koulunkäynninohjaajia.

Kysymys 3. Mitä kirjastoa käytät oppilaiden kanssa?

Vastaajien määrä: 47

Kuvio 4. Oppilaiden kanssa käytetyt kirjastot.

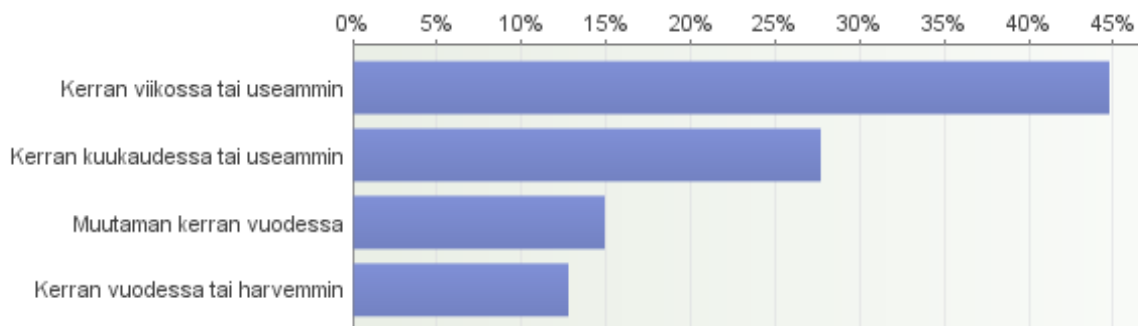
Piispanlähteen koulukirjastoa käytettiin eniten oppilaiden kanssa eli 32 %. Kaarinan pääkirjastoa käytettiin 26 %, Littoisten kirjastoa 17 %, Piikkiön lähikirjastoa 15 % sekä koulukirjastoja Kuusistoa 6 %, Empolaa 4 % ja Auranlaaksoa 2 %. Lisäksi käytettiin Ristikallion siirtokokoelmaa ja koulun omaa kirjastoa (kuvio 4). Yksi tai useampi vastaaja oli käyttänyt enemmän kuin yhtä kirjastoa oppilaiden kanssa, kun valittujen vastausten lukumäärä oli 50.

Kysymys 4. Miksi et käytä oppilaiden kanssa kirjastoa?

Kaikki kyselyyn osallistuneet olivat käyttäneet kirjastoa oppilaiden kanssa, joten Miksi et käytä kirjastoa oppilaiden kanssa -kysymys ei tullut kenellekään vastattavaksi.

Kysymys 5. Kuinka usein käyt oppilaiden kanssa kirjastossa?

Vastaajien määrä: 47

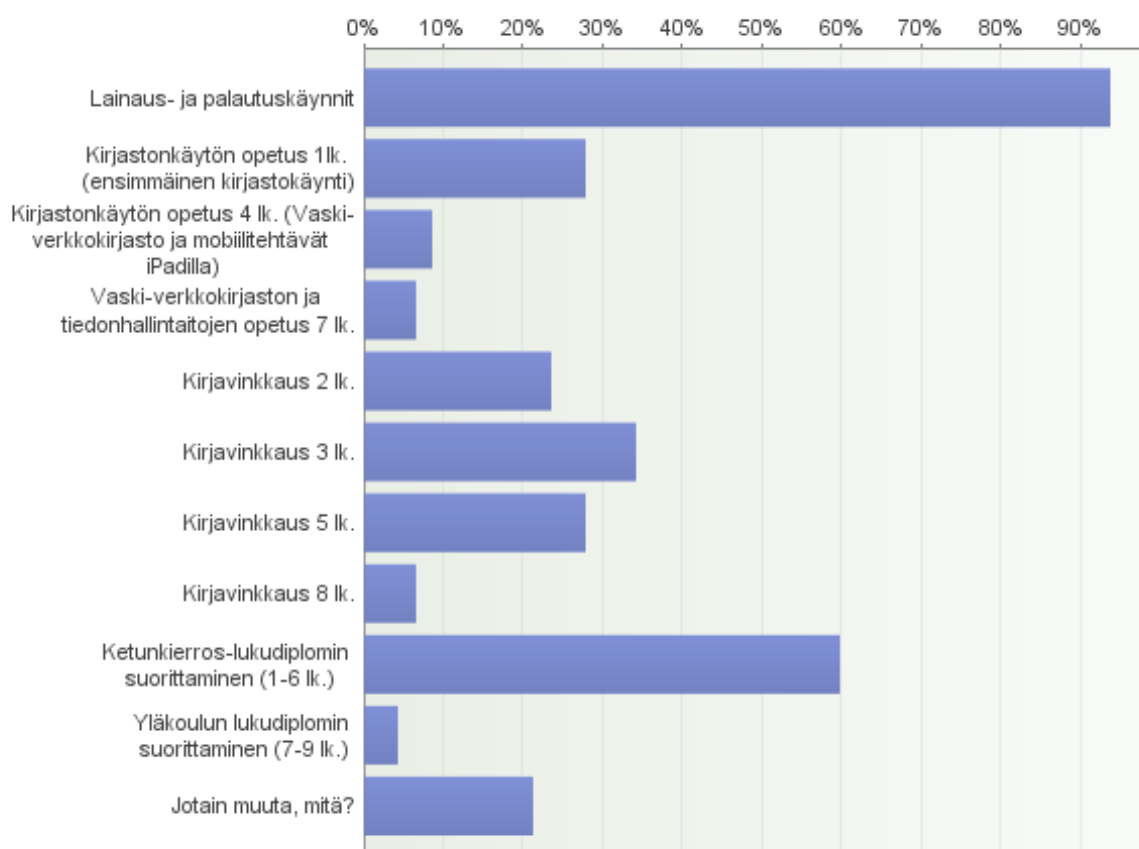

Kuvio 5. Oppilaiden kirjastokäynnit.

Melkein puolet (45 %) kävi oppilaiden kanssa kirjastossa kerran viikossa tai useammin (kuvio 5). Koulukirjastoissa käydään säännöllisesti yleensä viikoittain luokan omalla kirjastovuorolla. Yli neljännes (27 %) käytti kirjastoa vähintään kerran kuukaudessa. Usein pääkirjastossa ja Piikkiön lähikirjastossa käydään lainauskäynneillä aineiston lainausajan mukaan. Kirjoissa laina-aika on neljä viikkoa. Muutaman kerran vuodessa kirjastoa käytti oppilaiden kanssa 15 % ja kerran vuodessa tai harvemmin 16 %.

Kysymys 6. Mitä seuraavista kirjaston palveluista olet käyttänyt oppilaiden kanssa?

Vastaajien määrä: 47

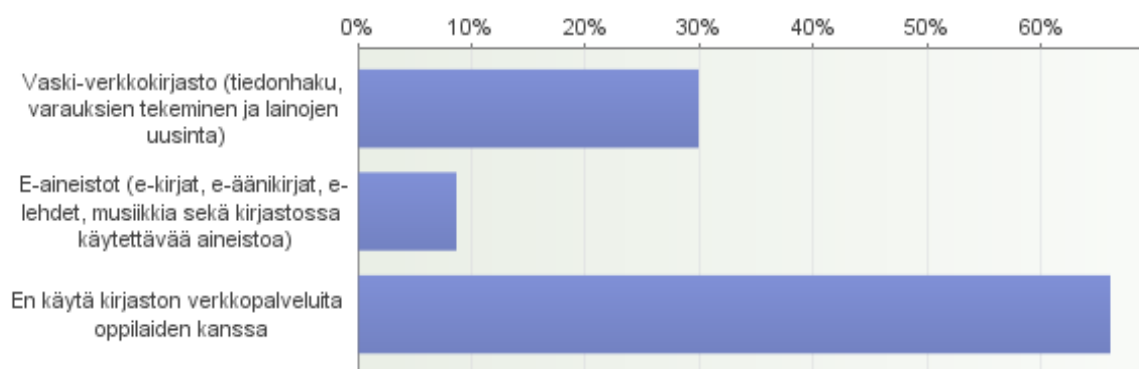

Kuvio 6. Oppilaiden kanssa käytetyt kirjastopalvelut.

Suurin osa (94 %) vastaajista oli käynyt oppilaiden kanssa lainaus- ja palautuskäynneillä kirjastossa (kuvio 6). Alakoulun Ketunkierros-lukudiplomia oli suorittanut 60 % vastaajien oppilaista ja yläkoulun 4 %. Kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opetusta olivat saaneet 1. luokalla 28 %, 4. luokalla 9 % ja 7. luokalla 6 % vastaajien oppilaista. Kirjavinkkausta olivat saaneet 2. luokalla 23 %, 3. luokalla 34 %, 5. luokalla 28 % ja 8. luokalla 6 % vastaajien oppilaista. Lisäksi oppilaiden kanssa oli käytetty seuraavia palveluita: henkilökunta oli auttanut sopivan luettavan löytymisessä, osallistuttu satuhetkiin, kirjavinkkausta 1. luokalla, tiedonhakua 7.- ja 9.-luokkalaistille, koululuokille oli toimitettu kirjallaitaikoita ja kirjoja lukupiiriin. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto ja vastauksia annettiin yhteensä 147.

Kysymys 7. Mitä seuraavista verkkopalveluista olet käyttänyt oppilaiden kanssa?

Vastaajien määrä: 47

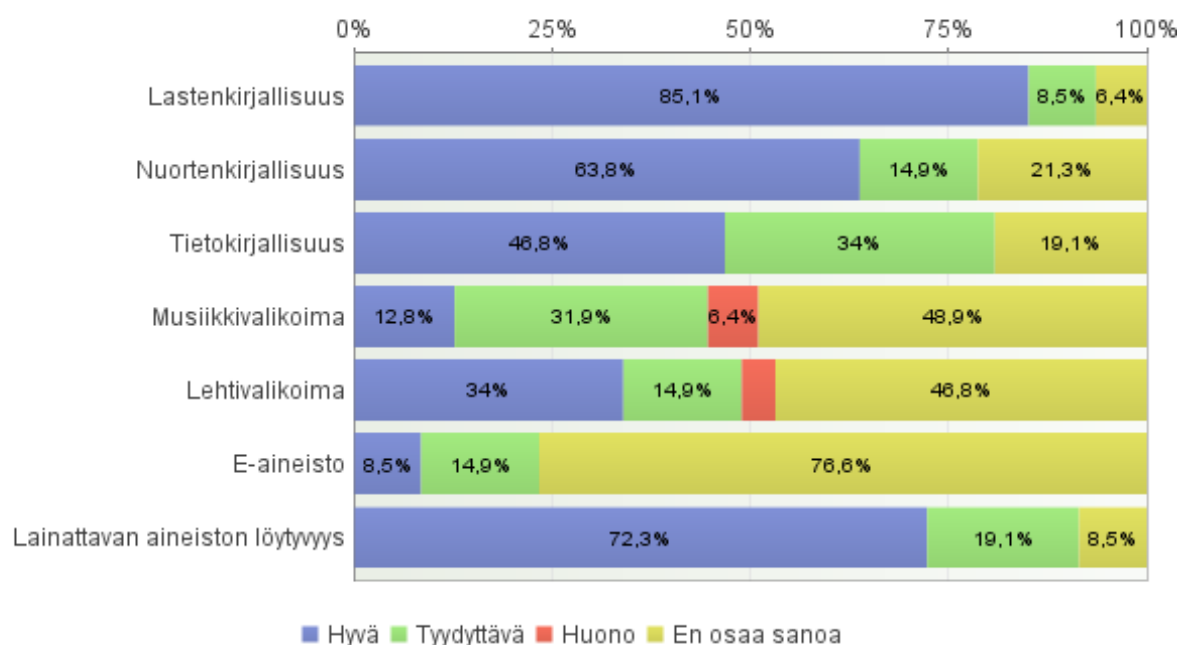

Kuvio 7. Oppilaiden kanssa käytetyt verkkopalvelut.

Vaski-verkkokirjastoa käytti 30 % ja e-aineistoja 9 % vastaajien oppilaista. Yli puolet (66 %) vastaajista ei ole käyttänyt oppilaiden kanssa kirjaston verkkopalveluita (kuvio 7). Kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto ja vastauksia annettiin yhteensä 49.

Kysymys 8. Arvioi käyttämäsi kirjaston kokoelmaa

Vastaajien määrä: 47

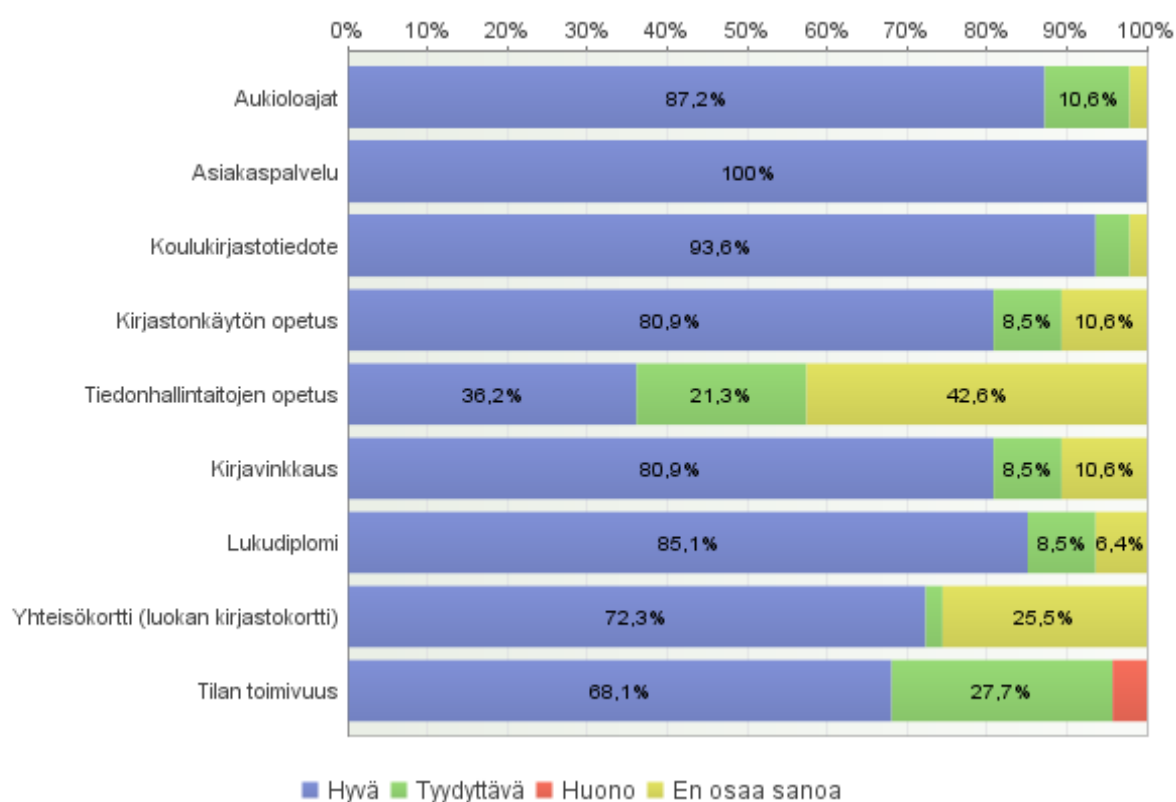

Kuvio 8. Kirjastojen kokoelman arviointia.

Kirjastojen kirjakokoelmia pidettiin hyvinä tai tyydyttävinä (kuvio 8). Lastenkirjallisuuden arvioi hyväksi 85,1 % vastaajista ja nuortenkirjallisuuden 63,3 %. Nuortenkirjallisuutta ei osannut arvioida 21,3 % vastaajista. Tietokirjakokoelman arvioi hyväksi 46,8 % ja tyydyttäväksi 34 % vastaajista. Lähes viidennes (19,1 %) ei osannut kommentoida tietokirjoja. Kirjastojen lasten- ja nuortenosastojen musiikkikokoelmat ovat pieniä ja kaikissa koulukirjastoissa ei ole edes musiikkikokoelmaa. Musiikkivalikoimaa ei osannut arvioida 48,9 % vastaajista. Valikoimaa piti hyvänä 12,8 %, tyydyttävänä 31,9 % ja huonona 6,4 % vastaajista. Kirjastojen lehtivalikoima sai hyvän arvion 34 % vastaajista, tyydyttävän 14,9 %, ja huonon 4,3 %. Vastaajista 46,8 % ei osannut arvioida lehtikokoelmaa. E-aineisto oli tuntemattomin kokoelma. Kokoelmaa ei osannut arvioida 76,6 % vastaajista. Hyvänä e-kokoelmaa piti 8,5 % vastaajista ja tyydyttävänä 14,9 %. Lainattava aineisto löydettiin kirjastosta hyvin (72,3 %) ja tyydyttävästi (19,1 %), muutama (8,5 %) ei osannut arvioida aineiston löytyvyyttä.

Kysymys 9. Arvioi käyttämäsi kirjaston palveluja ja tiloja

Vastaajien määrä: 47

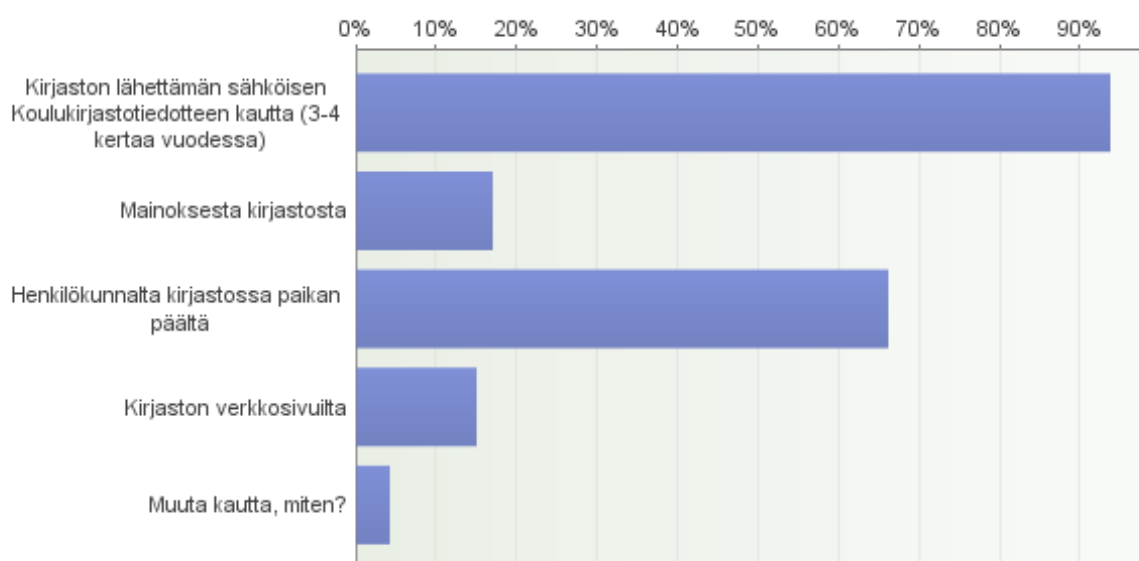

Kuvio 9. Kirjastopalvelujen ja tilojen arviointia.

Kirjaston palveluihin oltiin yleisesti hyvin tyytyväisiä (kuvio 9). Aukioloaikoja piti hyvänä 87,2 % vastaajista ja tyydyttävänä 10,6 %. Kaikki vastaajat pitivät kirjaston asiakaspalvelua hyvänä. Koulukirjastotiedotteen arvioi hyväksi suurin osa vastaajista (93,6 %). Tyydyttävän arvosanan antoi 4,3 % vastaajista. Kirjastonkäytön opetusta piti hyvänä 80,9 % vastaajista ja tyydyttävänä 8,5 %. Arviointia ei osannut antaa 10,6 % vastaajista. Tiedonhallintataitojen opetus oli tuntemattomin palvelu. Palvelua ei osannut arvioida 42,6 % vastaajista. Hyvänä palvelua piti 36,2 % vastaajista ja tyydyttävänä 21,3 %. Kirjavinkkauksen arvioi hyväksi 80,9 %, tyydyttäväksi 8,5 % ja asiaa ei osannut kommentoida 10,6 % vastaajista. Lukudiplomia piti hyvänä 85,5 % vastaajista ja tyydyttävänä 8,5 %. Luokan käytössä olevan kirjastokortin eli yhteisökortin arvioi 72,3 % vastaajista hyväksi. Vastaajista 25,6 % ei osannut kommentoida palvelua. Kirjastotilojen toimivuuden arvioinnissa 68,1 % vastaajista piti tiloja hyvinä ja tyydyttävänä 27,7 %. Tilaa piti toimimattomana 4,2 % vastaajista.

Kysymys 10. Mitä kautta saat tiedon kirjaston kouluille tarjoamista palveluista?

Vastaajien määrä: 47

Kuvio 10. Kirjastopalvelujen tiedotus.

Parhaiten tietoa kirjaston tarjoamista palveluista saatiin kirjaston lähettämän sähköisen Koulukirjastotiedotteen kautta (kuvio 10). Tiedote tavoitti melkein kaikki (94 %) vastaajat. Tietoa saatiin henkilökunnalta kirjastossa paikan päältä (66 %), mainoksesta kirjastosta

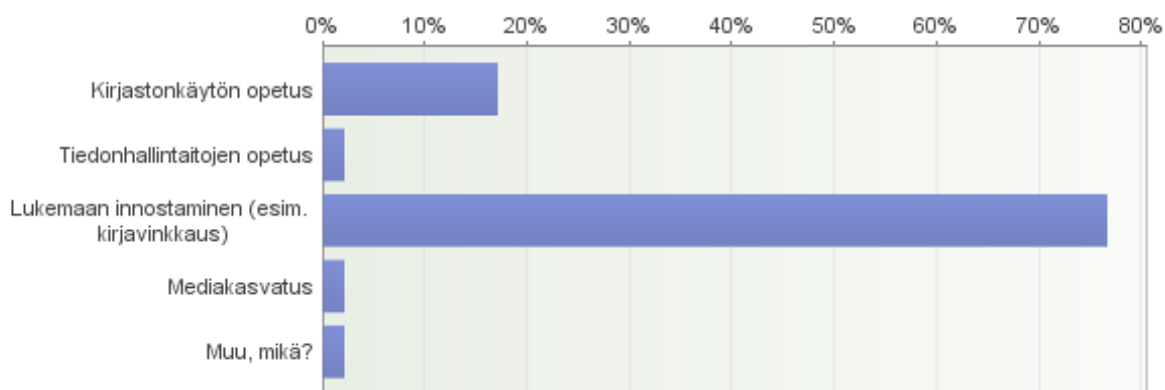
(17 %) ja kirjaston kotisivuilta (15 %). Lisäksi tietoa saatiin koulukirjastonhoitajan sähköpostiviesteistä ja työkaverilta. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto ja vastauksia annettiin yhteensä 92.

Kysymys 11. Miten kirjasto voi olla mukana tukemassa uutta opetussuunnitelmaa? Minkälaisia asioita toivot kirjastolta?

Uudesta opetussuunnitelmasta antoi toiveita 18 vastaajaa. Kirjaston tukea haluttiin tiedonhaun ja kirjastonkäytön opastuksessa, mediakasvatuksessa (informaatio- ja media-lukutaito), lukemisen tukemisessa ja kannustamisessa (kirjavinkkaus, lukudiplomi, kirjasarjat ja kirjailijavierailut). Yläkoulussa tiedonhaun opetuksen toivottiin liittyvän lukuaineisiin (esim. historia, uskonto ja yhteiskuntaoppi). Kirjaston ammattitaitoa haluttiin hyödyntää myös monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa. Yksi vastaajista oli tyytyväinen kirjaston tämän hetkisiin palveluihin ja toinen piti kirjastoa sopivalla tavalla mukana opetussuunnitelmassa oheismateriaalia tarjoavana ja tiedonhankintapaikkana.

Kysymys 12. Mikä on mielestäsi tärkein kirjastopalvelu koululle?

Vastaajien määrä: 47

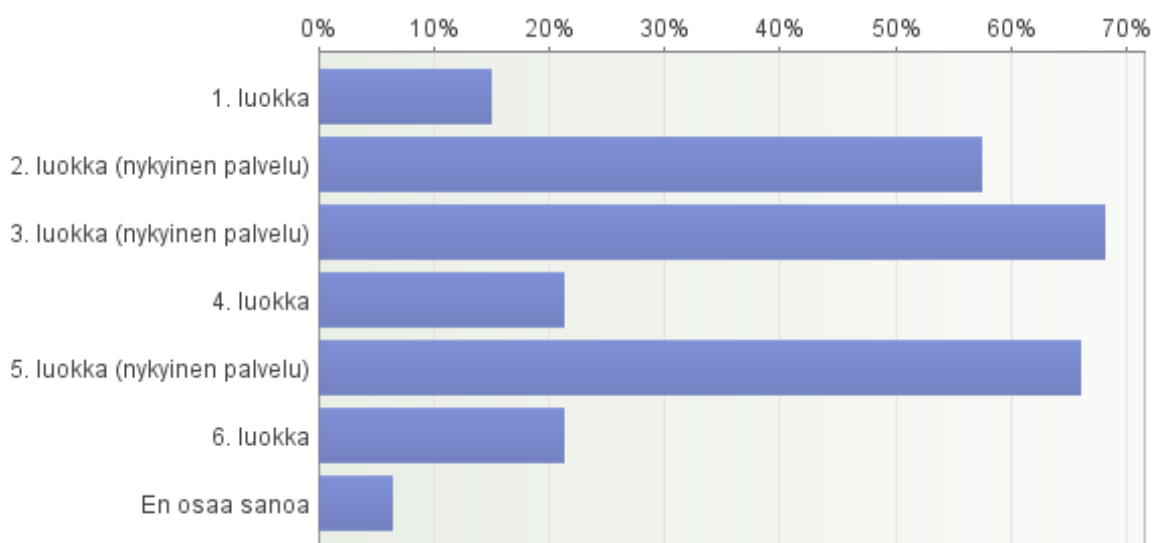

Kuvio 11. Koululle tärkein kirjastopalvelu.

Reilusti yli puolet (77 %) kyselyyn vastanneista piti lukemaan innostamista koulun tärkeimpänä kirjastopalveluna. Kirjastonkäytön opetusta piti tärkeimpänä 17 %, tiedonhallintatöiden opetusta ja mediakasvatusta 2 % vastaajista. Lisäksi tärkeimpänä kirjastopalveluna pidettiin kirjojen lainaamisen mahdollisuutta (kuvio 11).

Kysymys 13. Millä alakoulun luokka-asteella oppilaat hyötyisivät mielestäsi eniten kirjavinkkauksesta?

Vastaajien määrä: 47

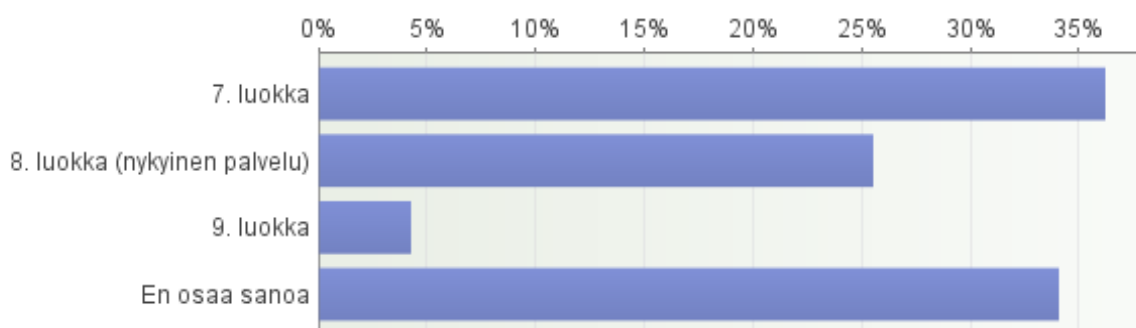

Kuvio 12. Alakoulun kirjavinkkaus.

Kaarinan kirjaston nykyiset alakoulun vinkkauspalvelut eli 2. luokan (57 %), 3. luokan (68 %) ja 5. luokan (66 %) kirjavinkkaukset saivat eniten kannatusta vastaajilta (kuvio 12). Hyödylliseksi koettiin myös 1. luokan (15 %), 4. luokan (21 %) ja 6. luokan (21 %) kirjavinkkaukset. Muutama ei osannut ottaa kantaa kysymykseen. Kysymyksessä oli mahdollista valita kolme vastausvaihtoehtoa ja vastauksia annettiin yhteensä 120.

Kysymys 14. Millä yläkoulun luokka-asteella oppilaat hyötyisivät mielestäsi eniten kirjavinkkauksesta?

Vastaajien määrä: 47

Kuvio 13. Yläkoulun kirjavinkkaus.

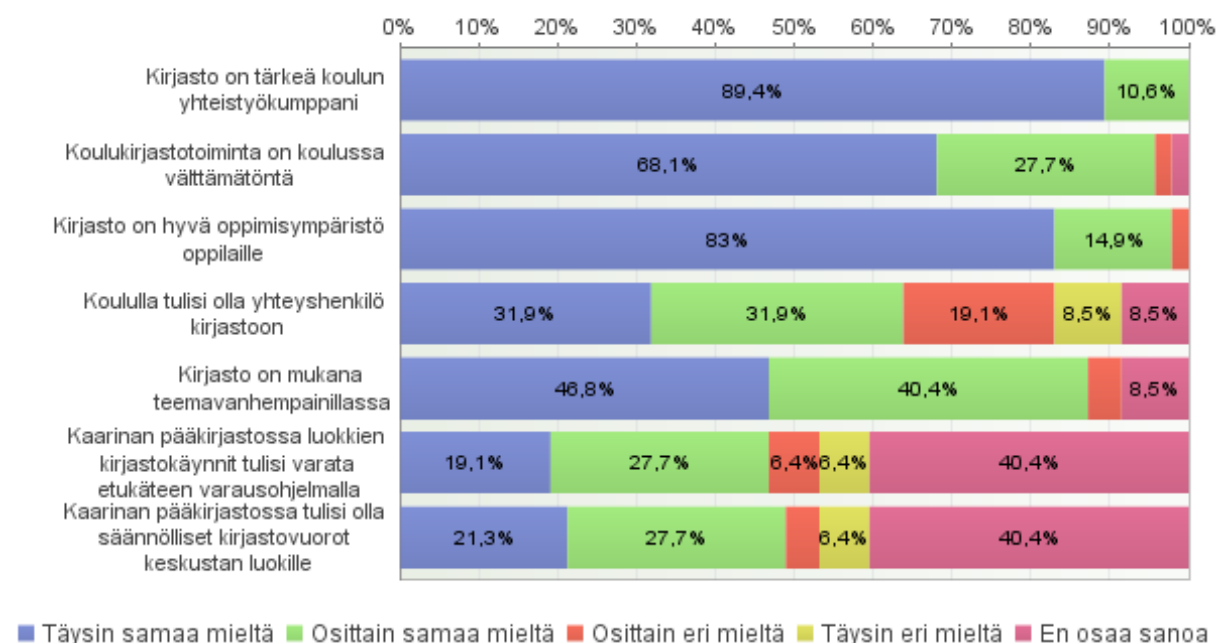
7. luokan kirjavinkkaus sai eniten kannatusta vastaajilta (36 %). Kaarinan kirjaston nykyinen yläkoulun vinkkauspalvelu eli 8. luokan kirjavinkkaus sai toiseksi eniten kannatusta (26 %). Noin kolmannes (34 %) ei osannut ottaa kantaa kysymykseen (kuvio 13).

Kysymys 15. Vaikuttaako lukudiplomin suorittaminen äidinkielen numeroon?

Lukudiplomin suorittaminen vaikutti äidinkielen numeroon vastanneista 45 % ja ei vaikuttanut 34 %. Vastaajista 21 % ei opettanut äidinkieltä.

Kysymys 16. Arvioi kirjastoa seuraavin väittämin

Vastaajien määrä: 47

Kuvio 14. Mielenpitoja kirjastosta.

Kaikki vastaajat pitivät kirjastoa tärkeänä yhteistyökumppanina (kuvio 14). Täysin samaa mieltä vastaajista oli lähes 90 % ja loput olivat osittain samaa mieltä. Koulukirjastotoiminta on koulussa välttämätöntä 68,1 % vastaajan mielestä ja osittain samaa mieltä oli vastaajista 27,7 %. Kirjastoa pidettiin hyvänä oppimisympäristönä. Täysin samaa mieltä oli vastaajista 83 % ja osittain samaa mieltä 14,9 %. Koululla tulisi olla yhteyshenkilö kirjastoon eli koulukirjasto-opettaja 31,9 % vastaajan mielestä ja myös 31,9 % oli osittain samaa mieltä. Osittain erimieltä ja täysin eri mieltä oli vastaajista yhteensä 27,6 %. Kirjastoa pidettiin hyvänä yhteistyökumppanina teemavanhempainillassa (esim. lukemisen

tärkeys ja lukutaidon merkitys sekä aineistoesittelyt). Täysin samaa mieltä ja osittain samaa mieltä oli vastaajista yhteensä 87,2 %. Kaarinan pääkirjastossa koululuokkien kirjastokäynnit olisi hyvä varata etukäteen varausohjelmalla. Varausohjelmaa kannatti 19,1 % vastaajista ja osittain samaa mieltä oli 27,7 %. Kaarinan pääkirjastossa tulisi olla säännölliset kirjastovuorot keskustan koululuokille. Täysin samaa mieltä oli 21,3 % vastaajista ja osittain samaa mieltä 27,7 %. Kaarinan pääkirjastoa koskeviin kahteen väittämään tuli eniten en osaa sanoa -vastauksia, kumpaankin 40,4 %.

Kysymys 17. Uusi pääkirjasto avataan Kaarina-talossa tammikuussa 2018. Mitkä ovat odotuksesi uutta pääkirjastoa ja sen kouluille suunnattuja palveluja ja tiloja kohtaan?

Kaarinan uutta pääkirjastoa kommentoi 20 vastaajaa. Palveluina toivottiin asiantuntevuutta, kirjastonkäytön opastusta, kirjailijavierailuja sekä mediakasvatusta. Tiloilta toivottiin selkeyttä, avaruutta, valoisuutta ja hyvää akustiikkaa. Tilojen tulisi toimia ryhmäkäyntien aikana sekä työskentely- ja lukutilaa tulisi olla riittävästi. Englanninkielistä aineistoa toivottiin enemmän. Muutama lähi- ja koulukirjastoja käyttävä toivoi, että tutustumiskäynti uudessa pääkirjastossa onnistuisi myös lähi- tai koulukirjastoista.

Kysymys 18. Haluatko esittää mielipiteitä, toiveita tai parannusehdotuksia koulujen kirjastopalveluihin liittyen?

Koulujen kirjastopalveluihin liittyen esitti 16 vastaajaa mielipiteitä, toiveita tai parannusehdotuksia. Suurin osa kommenteista oli positiivista palautetta kirjaston ja koulun hyvästä yhteistyöstä. Erityiskiitosta saivat myös muutamat koulukirjastonhoitajat. Kirjavinkkauksia pidettiin hyvinä ja lukudiplomin suorittamista hyvänä keinona kehittää lukutaitoa. E-aineiston esittelyä toivottiin sekä kirjastosta vierailuja kouluihin, joista on vaikeampi päästä kirjastoon matkan takia.

6.2 Benchmarking-arviointi

Nokian, Ylöjärven ja Kangasalan kirjastojen kouluyhteistyötä arvioitiin verkkosivujen avulla. Näkökulmiksi valittiin kirjastonkäytön opetus, tiedonhaku- ja tiedonhallintataitojen tukeminen sekä lukemisen edistäminen sekä kouluyhteistyö. Sähköpostikyselyllä (liite 2) lähetettiin kirjastoihin tarkentavia kysymyksiä kirjaston ja koulun yhteistyöstä, lukutaidon tukemisesta, mediakasvatuksesta sekä opetussuunnitelmasta. Kyselyn avulla haluttiin erityisesti selvittää uuden opetussuunnitelman vaikutuksia kirjastopalveluihin.

Nokian kaupunginkirjasto

Nokian kaupunginkirjastoissa järjestetään ensisijaisesti kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opetusta 3- ja 7-luokkalaisille. Myös muille halukkaille toteutetaan luokkavierailut resurssien mukaan. Tiedonhaun opetuksessa käsitellään mediakriittisyyttä puhumalla esim. salasanoista ja e-aineistoista. Oppilailla on käytössä kirjaston tablet-laitteita qr-koodisuunnistuksessa, jossa pääsee harjoittelemaan taitoja käytännössä. Oppilaiden lukemista edistetään 2.-, 4.-, 6.- ja 8.-luokkalaisten kirjavinkkauksilla, alakoulun lukudiplomitoiminnalla sekä kirjasarjoilla sekä kirjalaatikoilla. (Nokian kaupunginkirjasto 2017; Sähköposti.)

Kirjasto on mukana Nokian Kulttuuripolussa, joka on eri toimijoiden yhteistyössä toteutama kulttuurikasvatussuunnitelma lapsille ja nuorille. Nokialla päivitetään tällä hetkellä kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmaa, painopisteenä ovat Kulttuuripolussa mainitut 4.-luokkalaisten kirjavinkkaus sekä 7.-luokkalaisten tiedonhaun opetus. Kirjasto kannustaa opettajia ottamaan kirjaston osaksi laaja-alaisiin oppimiskokonaisuuksiin. Nokialle on tulossa uusi kirjasto- tai monitoimitalo, jonka toivotaan mahdollistavan nykyistä tiiviimmän yhteistyön koulujen kanssa. (Nokian kaupunginkirjasto 2017; Sähköposti.)

Ylöjärven kaupunginkirjasto

Ylöjärven kaupunginkirjasto järjestää kirjastonkäytön opetusta 2., 4. ja 7. luokille sekä resurssien mukaan myös muille luokille. Koululaisten lukuharrastusta tuetaan 3.-, 6.- ja 8.-luokkalaisten kirjavinkkauksilla, ala- ja yläkoulun lukudiplomeilla sekä kirjasarjoilla. Kirjasto on mukana koulujen opetussuunnitelmissa eri luokka-asteilla eri tavoin. Ylöjärvellä ei tarjota erityisesti mediakasvatusta. Uuden opetussuunnitelman myötä koululuokkien kirjastonkäynnit ovat lisääntyneet kirjastossa. Oppilaat hakevat tietoa eri oppimiskokonaisuuksiin. Luokat tulevat mielellään useampi luokka kerrallaan, joka on vaatinut kirjastolta lisäresursseja. Kirjastonkäytön opetuksen lisänä on herännyt kiinnostusta tutustua myös kirjaston muihin palveluihin esim. peleihin, digitointiin ja 3D-tulostukseen. (Ylöjärven kaupunginkirjasto 2017; Sähköposti.)

Kangasalan kirjasto

Kangasalan kirjaston ja koulun yhteistyön tueksi on laadittu yhteistyöohjelma. Ohjelma on osa Kangasalan kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmaa Kulttuuripyhästä. Yhteistyöohjelman tavoitteena on lisätä kirjasto-opetusta ja oppilaiden lukuintoa sekä parantaa heidän tiedonhakutaitojaan. Ohjelman toteutuksesta vastaavat kirjaston henkilökunta,

alakoulujen luokanopettajat ja yläkoulujen äidinkielenopettajat. Ohjelman tavoitteena on, että kaikki 1., 4. ja 7. luokat käyvät kirjastossa ja saavat kirjastonkäytön tai tiedonhaun opetusta. Muita opastettuja kirjastokäyntejä järjestetään aina henkilöstötilanteen sen salliessa. Suunnitelma on vielä vakiintumisvaiheessa. Kaikkien ikäluokkien oppilaita ei ole vielä tavoitettu systemaattisesti ohjelman tavoitteen mukaisesti. (Kangasalan kirjasto 2017; Sähköposti.)

Jokaisella koululla on kirjastoyhdyshenkilö, joka vastaa usein koulun kirjastosta. Kirjasto välittää yhdyshenkilön kautta tietoa kirjastosta, lukemisesta ja kirjoista muille opettajille. Kirjastoyhdyshenkilöt osallistuvat yhteistyön kehittämiseen kirjaston järjestämissä tapaamisissa. (Kangasalan kirjasto 2017; Sähköposti.)

Oppilaiden lukemista edistetään kirjavinkkauksella, Pirkanmaan yhteisellä lukudiplomitoiminnalla, teemakirjapaketeilla ja kirjastoyhdyshenkilöiden kautta sähköpostilla jaettavilla vinkkilistoilla pari kertaa vuodessa. Kirjavinkkausta on annettu mahdollisuuksien mukaan, viime vuosina vinkkaus on keskittynyt 1. ja 2. luokille. Mediakasvatusta ei ole tarjottu kouluille. (Kangasalan kirjasto 2017; Sähköposti.)

Yhteistyöohjelma on mainittu Kangasalan uudessa opetussuunnitelmassa. Kun opetussuunnitelmassa korostuu oppijan oma rooli, niin tiedonhankintataitojen opettaminen on tärkeää. Kun oppilaat opetetaan löytämään aineistoa kirjastosta, voivat oppilaat hyödyntää kirjaston kokoelmaa myös muussa koulutyössä. Verkkokirjaston hakuihin liittyviä asioita voivat oppilaat hyödyntää myös yleisesti nettitiedonhaussa. Uudella opetussuunnitelmalla ei ole ollut vaikutusta koulujen kirjastopalveluihin. Opettajat saattavat pyytää ilmiöpohjaiseen oppimiseen ja monialaisten kokonaisuuksien viikoille aineistoa, mutta teemapaketteja on kerätty aikaisemminkin. Kirjaston on tarkoituksena pohtia jossakin vaiheessa kirjastoyhdyshenkilöiden kanssa yhteistyösuunnitelman sopivuutta uuteen opetussuunnitelmaan, olisiko ohjelmaa tarvetta muokata. (Kangasalan kirjasto 2017; Sähköposti.) Kirjastojen benchmarking-arvioinnin tulokset on kerätty taulukkoon 3.

Taulukko 3. Kirjaston ja koulun yhteistyö Nokian, Ylöjärven ja Kangasalan kirjastoissa.

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ			
Kirjasto (Asukasluku 2016, Tilastokeskus 2017)	Nokian kaupunginkirjasto (33 210)	Ylöjärven kaupunginkir- jasto (32 799)	Kangasalan kirjasto (31 190)
Kirjastonkäytön opetus, tiedonhaku- ja tiedonhallintataitojen tukeminen			
Kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opetus	- 3 lk. (kirjastotila ja aineisto) - 7 lk. (verkkokirjasto ja tiedonhaku) - myös muille ryhmille resurssien mukaan	- 2 lk. (tutustumiskäynti) - 4 lk. (verkkokirjasto ja tiedonhaku) - 7 lk. (verkkokirjasto ja tiedonhaku) - myös muille ryhmille resurssien mukaan	- 1 lk. (Tervetuloa kirjastoon) - 4 lk. (Miten löytää?) - 7 lk. (Tiedonhaku haltuun!) - myös muille ryhmille resurssien mukaan
Lukemisen edistäminen			
Kirjavinkkaus	2, 4, 6 ja 8 lk.	3, 6 ja 8 lk.	1 ja 2 lk. Uutuuskirjavinkkejä kouluille sähköpostilla
Lukudiplomi	alakoulu (kaupungin oma)	ala- ja yläkoulu (kirjaston oma)	ala- ja yläkoulu (Pirkanmaan lukudiplomi)
Kirjapaketteja	Kirjasarjoja kouluille Diplomilaatikoita ja kirjalaatikoita kouluille	Kirjasarjoja kouluille	Kirjapaketteja kouluille
Kouluyhteistyö			
Yhteistyösopimus, -suunnitelma tai -ohjelma	Nokian Kulttuuri- polku (4 lk. kirjavinkkaus ja 7 lk. tiedonhaun opetus)		Yhteistyöohjelma on osa Kulttuuri- pyräystä
Kouluilla on kirjasto-yhtydyshenkilö	Kyllä	Kyllä	Kyllä

6.3 Asiantuntijahaastattelu

Asiantuntijoina haastateltiin Anu Ojarantaa ja Siinamari Tikkistä. Sähköpostihaastattelun teemat (liite 3) olivat kirjaston ja koulun yhteistyö, perusopetuksen uusi opetussuunnitelma ja koulujen kirjastopalveluiden kehittäminen.

Kirjaston ja koulun yhteistyö

Haastattelussa pidettiin kirjaston ja koulun yhteistyössä tärkeänä asiakaslähtöisyyttä. Kirjaston tulee järjestää kouluille sellaisia palveluita, jotka palvelevat kouluja parhaalla mahdollisella tavalla hyödyntäen kirjastojen omaa ammattitaitoa. Kirjastojen vahvuuksia ovat tiedonhallintaidot, kirjallisuuden tuntemus ja lukemisen innostamisen taidot. Nämä kaksi osa-aluetta tulevat voimakkaimmin kyseeseen kouluyhteistyössä. Yhteistyössä on tärkeää löytää ne paikat, jossa opettajien ja kirjastoammattilaisten osaaminen tukee toinen toisiaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Positiivinen ja sitoutunut työyhteisö edistävät kirjastojen ja koulujen yhteistyötä, mainittiin haastattelussa. Yhteistyön tulee olla koko koulun toimintakulttuuria eikä vain vastuuopettajien. Kommunikointi kirjaston ja koulun välillä on tärkeää. Valmiita verkostoja kommunikointiin ovat esim. kirjaston edustajan osallistuminen koulun suunnitteluun tai opettajista ja kirjastoammattilaisista koottu suunnittelutiimi. Työyhteisöjen jäsenien tulisi molemmissa instituutioissa nähdä yhteistyön merkitys.

Haastattelussa todettiin, jotta yhteistyö onnistuu, tulee kirjastojen ja koulujen tunnistaa yhteinen tavoite. Tavoitteena on monilukutaitojen edistämien sekä lukumotivaation ja luokinnon herättäminen sekä ylläpitäminen. Yhteistyön tulee kuulua pysyvästi toimintakulttuuriin eikä vain yksittäisinä pieninä projekteina silloin tällöin. Pitkäkestoiset oppimiskokonaisuudet ovat oppilaille mielekkäämpiä. He voivat syventyä opiskeltavaan aiheeseen sekä tutustua kirjastoammattilaiseen henkilökohtaisesti. Kirjastosta voi tulla helpommin lähestyttävä paikka, kun kirjastoammattilainen on entuudestaan tuttu oppilaalle. Myös aikuisten kesken yhteistyö helpottuu, kun ollaan tuttuja ja kollegiaalinen suhde on muodostunut. Jos koulun ja kirjaston yhteistyö on löyhää, tulee järjestää yhteisiä tilaisuuksia tutustua. Aikaa tarvitaan myös yhteissuunnitteluun, -toteuttamiseen ja -arviointiin.

Molempien instituutioiden johtajien tuki ja myönteinen asenne ovat tärkeitä. Yhteistyösuunnittelulle tulee järjestää aikaa työpäivien sisällä. Yhteiset strategiat auttavat yhteistyön juurruttamista. Yhteistyö tulisi olla kirjattuna sekä koulun (mm. opetussuunnitelma ja toimintasuunnitelma) että kirjaston strategioihin.

Perusopetuksen uusi opetussuunnitelma

Haastattelussa pohdittiin kirjaston roolia uudessa opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelma ei edellytä minkäänlaista muutosta, ellei muutosta haluta. Opetussuunnitelma ei velvoita kirjastoja koulun yhteistyökumppaniksi eikä kerro minkäläistä yhteistyön tulisi

olla. Kirjasto nähdään mahdollisena yhteistyökumppanina opetusympäristön muodossa. Kirjasto nousee esille opetussuunnitelmassa monella tavalla, mutta velvoitetta ei ole. Koulujen ja opettajien oma kokemus ja suhtautuminen kirjastoon voi vaikuttaa koetaanko kirjasto hyödyllisenä opetuksessa.

Kirjasto tukisi uuden opetussuunnitelman toteutumista parhaiten aloittamalla avoimen yhteisen keskustelun koulun ja kirjaston toimijoiden kanssa. Monet opettajat eivät välttämättä tiedä, mitä kirjasto voi järjestää opetussuunnitelman puitteissa. Opettajat saattavat nähdä kirjaston vain paikkana, josta haetaan lukemista. Tätä näkemystä tulee lähteä kumoamaan. Markkinointi nousee suureen rooliin. Kirjastojen tulee olla perehtynyt opetussuunnitelmaan ja pystyä arvioimaan itse, miten opetussuunnitelmasta löytyviä taitojen kehittymistä kirjasto voi olla tukemassa.

Haastattelussa mainittiin, että kirjastot sopivat opetussuunnitelman mukaiseen eheyttävään ja ilmiöpohjoisen oppimisen tukemiseen. Näihin liittyy vahvasti myös kaikkia oppiaineita koskeva monilukutaidon kehittymisen tukeminen. Eri tavoilla oppivat oppilaat voivat työskennellä omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden kautta. Kirjasto voi tukea ilmiöoppimista esim. tutkimuskysymysten asettelussa, tiedonhaussa, lähdekritiikissä tai tulosten julkaisemisessa.

Kirjaston tulisi olla osana koulussa opittavia asioita. Kirjastoammattilaisten tulisi tietää, mitä koulussa tarvitaan ja halutaan sekä millaisia oppilaita ryhmässä on, jolloin yhteissuunnittelu nousee suureen rooliin. Toteutunut opetus tulisi arvioida, jotta tulevia opetuksia voidaan kehittää. Koulujen tulisi jatkokäsitellä kirjaston kanssa toteutuneita kokonaisuuksia, etteivät ne jää irralliseksi muusta opetuksesta.

Kirjaston ja koulun tulisi pohtia yhdessä, miten kirjaston palvelut tukevat koulun toimintaa ja edesauttavat opetussuunnitelman tavoitteita. Monissa kunnissa ja kaupungeissa on tehty yhteistyösuunnitelmia paikallisen opetussuunnitelman pohjalta. Suunnitelmat voivat kuulua Kulttuuripolkuun tai johonkin muuhun kokonaisuuteen. Kirjastoilla on rajattomasti mahdollisuuksia tukea koulujen opetussuunnitelmaa. Mahdollisuudet riippuvat kirjaston omasta asenteesta, mutta myös koulujen vastaanottavuudesta.

Koulujen kirjastopalveluiden kehittäminen

Haastattelussa viitattiin kirjastolakiin kirjastopalveluiden kehittämisessä. Kirjastolain yhtenä tarkoituksena on edistää lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa. Kirjastojen la-
kisääteinen tehtävä nousee vahvasti esille, kun on keskusteltu suomalaisten koululaisten laskevasta lukutaidosta. Kirjastolaissa on mainittu myös yhteistyökumppanina koulut.

Opetussuunnitelma kannustaa oppilaita itsenäiseen työskentelyyn. Ilmiöpohjainen oppi-
minen perustuu tutkivaan oppimiseen ja aihetta lähestytään tutkivalla otteella. Oppilailla tulee olla kokonaisvaltaisempia tietotaitoja kuin mitä oppilailla on nyt. Pelkkä faktojen googlailu ei enää riitä. Haastatteluissa korostettiin, että kirjastojen tulisi tukea oppilaiden tiedonhallinnan taitojen kehittymistä. Opettajat kokevat tiedonhallinnan taidot hankaliksi. Opettajilta puuttuu tiedonhallintataitojen koulutus, joten kirjastojen ammattitaitoa olisi hyvä hyödyntää.

Kirjaston tulisi olla mukana tiedonhankinnassa myös muun kuin oman kokoelman kautta. Kirjaston tulee kehittyä tunnistamaan koulun tarpeet. Ilman pedagogista koulututusta ja oppilaantuntemusta on kirjastoammattilaisilla haasteellista asettua koulun tasaver-
taiseksi kumppaniksi. Kirjastoammattilaisilla olisi hyvä olla enemmän pedagogista kou-
lutusta, jolloin yhteistyö olisi luontevampaa koulun kanssa.

Haastattelussa mainittiin, etteivät kirjastojen opetuskokonaisuudet saa olla irrallisia op-
pilaiden koulutyöstä. Lisäksi opettajien tulee käsitellä aihetta koulussa opetuksen jäl-
keen. Tärkeintä olisi löytää yhteissuunnittelulle aikaa. Opetustilanteessa opettaja ja kir-
jastoammattilainen toimisivat työparina. Toiminnan kehittämisen kannalta yhteinen arvi-
ointi ja palaute ovat tärkeää opetuksen jälkeen.

Toinen haastateltavista keräsi yhteen, minkälaisia palveluja kirjaston tulisi tarjota kou-
luille. Yksi kirjaston tärkeistä tehtävistä on lukemaan innostaminen. Opettajien on mah-
dotonta perehtyä uuteen kirjallisuuteen, löytää yksin oppilaille monipuolista ja motivoivaa
luettavaa. Kirjastojen kirjavinkkausta tarvitaan. Tiedonhallintataitoja ja kirjastonkäytön
opetusta tulee tukea. Lukudiplomit, joissa perheet ovat mukana kannustamassa. Kirjas-
tojen tulee tiedottaa olemassaolostaan perheille esim. osallistumalla vanhempainiltoihin.
On tärkeää, että kodit kannustavat lasta lukemiseen ja kirjastonkäyttöön.

Kirjaston ei tule olla vain pelkästään palveluiden tarjoajana. Harmillisesti monesti kirjasto
nähdään edelleen vanhanaikaisesti ”lainaamona”. Kirjaston olisi tärkeää tiedottaa am-
mattitaidostaan ja mahdollisuuksistaan, jos kaikki koulut eivät vielä niitä tunne. Ilman
tietoa ei osata pyytää. Olisi hienoa, jos kirjasto ja koulu toimisivat yhteistyössä vastavuo-
roisesti toimintaansa yhdessä suunnitellen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastellaan tuloksia ja vastataan tutkimuksen tavoitteisiin tutkimuskysymysten avulla. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää opettajien näkemyksiä Kaarinan kaupunginkirjaston tarjoamista palveluista peruskouluille. Tulosten pohdinnassa nostetaan esille myös tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Tässä tutkimuksessa teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin yleisen kirjaston ja koulun yhteistyötä sekä perusopetuksen opetussuunnitelmaa.

Miten nykyiset kirjastopalvelut vastaavat koulujen ja opettajien tarpeita?

Teoriaosuudessa esiteltiin perinteisiä kirjastopalveluita, joita käytetään kirjaston ja koulun yhteistyössä. Kirjastopalvelut ovat kirjastonkäytön opetus, tiedonhaku- ja tiedonhallintataitojen tukeminen, lukemisen edistäminen sekä mediakasvatus. Benchmarking kirjastokohteet tarjoavat kouluille samankaltaisia kirjastopalveluja kuin teoriassa esiteltiin.

Kaarinan kaupunginkirjastossa on myös perinteisiä palveluja tarjolla kouluille. Kyselyn tuloksien perusteella Kaarinan kirjaston perinteiset palvelut tunnettiin hyvin ja niitä oli käytetty oppilaiden kanssa monipuolisesti. Kirjastojen palvelut ja aineistokokoelmat olivat myös tuloksien mukaan hyviä ja niihin oltiin tyytyväisiä.

Miten kirjasto voi olla mukana tukemassa peruskoulujen uutta opetussuunnitelmaa?

Kirjasto voi tukea uutta opetussuunnitelmaa monin eri tavoin, mahdollisuuksia on monia. Kyselyn tuloksissa korostettiin erityisesti lukemisen innostamisen tärkeyttä. Keinoina olivat kirjavinkkaus, lukudiplomit, kirjasarjat sekä kirjailijavierailut. Kirjailijavierailu tukisi laaja-alaisen osaamisen yrittäjäyys näkökulmaa. Kaarinan opetussuunnitelmassa (Kaarinan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 35) kirjaston ja koulun yhteistyön tavoitteena on myös oppilaiden lukuharrastuksen kannustaminen. Kirjastolain (2 §) yksi tavoite on edistää lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa. Laki määrittelee yleisen kirjaston tehtävät ja yksi tehtävistä on edistää lukemista ja kirjallisuutta.

Tuloksissa nostettiin esille myös kirjaston rooli kirjastonkäytön ja tiedonhankinnan opastajana. Erityisesti arvostettiin kirjaston ammattitaitoa tiedonhankinnassa, jota voisi hyödyntää monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa oppilaiden kanssa. Lisäksi kirjastot voi-

vat tukea ilmiöpohjaista oppimista. Näihin liittyy vahvasti myös kaikkia oppiaineita koskeva monilukutaidon kehittymisen tukeminen. Yleisen kirjaston tehtävänä (Kirjastolaki 6 §) on myös tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon.

Kyselyn tuloksissa mainittiin myös mediakasvatus, informaatio- ja medialukutaito opettamisessa. Mediakasvatus sisältyy monilukutaidon ja tieto- ja viestintäteknologian laaja-alaisiin osaamisalueisiin. Keskeisimmät oppiaineet mediakasvatuksen toteuttamisessa ovat edelleen äidinkieli ja kirjallisuus, kuvataiteet, historia ja yhteiskuntaoppi sekä musiikki ja niiden yhteistyö. (Merilampi 2014, 123.)

Tuloksissa esille nousseet asiat ovat suurelta osin kirjaston nykyisiä palveluita. Palveluiden muotoa tulisi mahdollisesti vain kehittää yhteistyössä koulujen kanssa, jolloin ne tukisivat oppilaan uudenlaista roolia opetussuunnitelmassa. Oppimisen ilo ja motivaatio, vuorovaikutus, ongelmaratkaisutaidot ja oppilaan aktiivinen rooli sekä vastuullisuus korostuvat uudessa opetussuunnitelmassa.

Haastatteluissa nousi esille, että kirjastoammattilaisten tulee olla perehtynyt opetussuunnitelmaan. Kirjastoammattilaisten tulisi tietää, mitä koulussa tarvitaan ja halutaan sekä millaisia oppilaita ryhmässä on, jolloin yhteissuunnittelu nousee suureen rooliin. Kirjaston ja koulun tulisi pohtia yhdessä, miten kirjaston palvelut tukevat koulun toimintaa ja edesauttavat opetussuunnitelman tavoitteita. Monissa kunnissa (esim. Kangasala) ja kaupungeissa (esim. Ylöjärvi, Mikkeli & Tampere) on tehty yhteistyösuunnitelmia, jotka voivat kuulua tai olla osana kulttuurikasvatusohjelmaa.

Miten kirjastopalveluita tulisi kehittää tulevaisuudessa?

Kirjastolta toivottiin perinteisiä kirjastopalveluita myös tulevaisuudessa. Lukemaan innostaminen nousi kyselyssä ja haastattelussa tärkeimmäksi kirjastopalveluksi kouluille. Palvelu vastaa paljon esillä olleeseen keskusteluun ja huoleen lasten ja nuorten lukutaidosta. Kirjasto voi olla mukana edistämässä ja innostamassa lukuharrastusta. Kaarinassa on satsattu kirjavinkkaukseen. Kyselyssä toivottiin kirjavinkkausta jokaiselle luokka-asteelle. Tällä hetkellä neljällä eri luokka-asteella on mahdollisuus saada kirjavinkkausta lukuvuoden aikana. Kyselyn tulosten mukaan alakoulujen kirjavinkkausta tulisi tarjota myös tulevaisuudessa 2-, 3- ja 5-luokkalaistille. Yläkoulun 7-luokkalaisten uskotaan hyötyvän enemmän kirjavinkkauksesta kuin nykyisin vinkattavat 8-luokkalaisten.

Haastatteluissa korostettiin, että kirjastojen tulisi tukea oppilaiden tiedonhallintataitoja. Kirjastojen ammattitaitoa olisi hyvä hyödyntää, kun opettajilta puuttuu tiedonhallintataitojen koulutus. Tiedonhankinnassa tulee käsitellä myös muita aiheita kuin vain kirjaston omaa kokoelmaa. Opetuskokonaisuuksien tulisi liittyä oppilaiden koulutyöhön. Opetusta tulisi kirjaston ja koulun suunnitella, arvioida ja kehittää yhteistyössä. Yhteistyö olisi helppoa, jos kirjastoammattilaisilla olisi pedagogista koulutusta.

Kirjaston olisi tärkeää tiedottaa ammattitaidostaan ja mahdollisuuksistaan kouluille. Kyselyyn vastanneet tunsivat yleisesti kirjastopalvelut hyvin, mutta kaikki opettajat eivät välttämättä tunne kirjaston toimintaa ja palveluita. Verkkopalveluiden ja e-aineistojen markkinointiin kannattaa panostaa tulevaisuudessa Kaarinassa. Kyselyn tuloksissa kävi ilmi, että verkkopalvelut tunnettiin kirjastopalveluista huonoiten. Tuloksissa toivottiin erityisesti e-aineiston esittelyä. Lisäksi toivottiin kirjastosta vierailuja kouluihin, joista on vaikeampi päästä kirjastoon matkan takia.

8 LOPUKSI

Kirjastoilla ja kouluilla on pitkät perinteet yhteistyöstä. Maailman muuttuessa on myös koulujen opetussuunnitelmaa uudistettu vastaamaan paremmin nykyisen tietoyhteiskunnan haasteisiin. Kirjastojen tulee elää muutoksessa mukana ja olla valmiina uudistamaan toimintaansa tarvittaessa.

Tutkimusmenetelminä käytettiin kyselyä, benchmarkingia ja asiantuntijahaastattelua, joilla saatiin tutkimukseen erilaisia näkökulmia. Kyselyllä selvitettiin Kaarinan perusopetuksen opettajien näkemyksiä koulujen kirjastopalveluista. Kyselyn vastaajajoukko oli monipuolinen. Vastaajat edustivat kattavasti koulun eri ammattinimekkeitä sekä ala- ja yläkoulua. Osallistujina olivat luokan-, aine- ja erityisopettajia, koulunkäynninohjaajia sekä pari rehtoria. Lisäksi kaikkia Kaarinan kaupunginkirjastoja oli käytetty oppilaiden kanssa. Ainoastaan olisi ollut suotavaa, että vastaajia kyselyyn olisi ollut enemmän kuin 47 koulun henkilökuntaan kuuluvaa.

Kato on suuri ongelma verkkokyselyissä. Tilastotieteen kannalta tulisi vastausprosentin olla yli 30 %, jolloin tieto tutkimusongelmasta olisi luotettavaa. Tosin Yhdysvalloissa tehdään tutkimuksia hyvinkin pienillä vastausprosentteilla. (Kananen 2011, 72-73.) Tässä kyselyssä vastausprosentti jäi alle 30 % eli n. 16 %. Tutkimuksen laadun ja luotettavuuden parantamiseksi käytettiin myös benchmarking-arviointia ja asiantuntijahaastatteluja.

Benchmarkingia käytettiin vertaillen kolmen noin samansuuruisen kaupungin kuin Kaarina kirjastopalveluita, kirjaston ja koulun yhteistyötä sekä uuden opetussuunnitelman vaikutuksia kirjastopalveluiden kehittämiseen. Asiantuntijahaastattelujen avulla haettiin vahvistusta tutkimustuloksiin. Asiantuntijat edustivat kirjastoammattilaista ja opettajaa.

Tutkimuksessa saatiin vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin kirjaston ja koulun yhteistyöstä. Tutkimuksessa saatiin tietoa, josta on hyötyä Kaarinan kaupunginkirjastolle. Tutkimustuloksissa nousi esille, että kirjastoammattilaisten tulisi tutustua opetussuunnitelmaan. Opinnäytetyön tekijä on perehtynyt syvällisemmin opetussuunnitelmaan. Tietoa on mahdollista hyödyntää Kaarinan kaupunginkirjastossa kirjaston kouluyhteistyön kehittämässä.

Kehittämisehdotukset

Tulevaisuuden kirjastopalveluilta toivottiin erityisesti lukemaan innostamista ja tiedonhallintataitojen tukemista. Kirjaston olisi tärkeää tiedottaa ammattitaidostaan, mahdollisuuksistaan ja palveluistaan kouluille. Moni opettaja voi nähdä kirjaston vain paikkana, josta haetaan lukemista, jolloin markkinointi nousee suureen rooliin.

Monissa kunnissa ja kaupungeissa on käytössä kirjaston ja koulun välinen yhteistyösuunnitelma. Suunnitelmassa on otettu huomioon uusi opetussuunnitelma. Suunnitelmassa on määritelty luokka-asteiset tavoitteet, joihin on sitouduttu. Yhteistyösuunnitelmat tai -sopimukset voivat kuulua osana kuntien tai kaupunkien kulttuurikasvatussuunnitelmia (esim. Kulttuuripolku).

Kaarinassa kirjaston ja koulujen välille ei ole tehty yhteistyösuunnitelmaa. Kirjasto on mukana paikallisessa opetussuunnitelmassa, riittääkö se vai tulisiko laatia tarkempi yhteistyösuunnitelma? Kirjasto on mukana myös Kaarinan perusopetuksen kulttuurikasvatusohjelmassa. Tulisiko koulujen kirjastopalveluja kehittää yhdessä kulttuuripalveluiden kanssa ja mahdollisesti päivittää kirjaston osuutta kulttuurikasvatusohjelmassa?

Koulujen kirjastopalveluita olisi mahdollista kehittää palvelumuotoilun keinoin. Opettajien kanssa tulisi käydä avointa keskustelua yhteistyön mahdollisuuksista. Luoda yhteistyölle sopimus tai suunnitelma, joka pohjautuu opetussuunnitelmaan. Kouluissa tulisi olla kirjastoyhdyshenkilö, jonka kautta kirjastoyhteistyötä olisi helpompi hoitaa. Kirjaston ja koulun tulisi toimia yhteistyössä vastavuoroisesti toimintaansa yhdessä suunnitellen.

Tärkeää olisi saada opettajat sitoutumaan kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Määrittelee yhteistyötä sitten opetussuunnitelma, yhteistyösuunnitelma tai kulttuurikasvatusohjelma. Kaikkien oppilaiden tulisi saada tasapuolista kirjastopalvelua opettajan kiinnostuksesta riippumatta.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelman laatiminen yhdessä koulujen kanssa. Toisena vaihtoehtona voisi olla toiminallisempi jatkotutkimus, jossa toteutettaisiin monialaista oppimiskokonaisuutta yhteistyössä oppilaiden ja opettajien kanssa. Tutkimuksessa kokeiltaisiin erilaisia vaihtoehtoja ja luotaisiin toimintamalli.

LÄHTEET

- Ahvenjärvi, K. & Kirstinä, L. 2013. Kirjallisuuden opetuksen käsikirja. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Alamettälä, T. & Sormunen, E. 2015. Opettajien käytännöt informaatiolukutaidon opettamisessa. Teoksessa Ropo, E.; Sormunen, E. & Heinström, J. (toim.) Identiteetistä informaatiolukutaitoon : Tavoitteena itsenäinen ja yhteisöllinen oppija. Tampere: Tampere University Press, 276-303.
- Alastalo, M., Åkerman, M. & Vaittinen, T. 2017. Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M.; Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 214-232.
- Andretta, S. 2005. Information Literacy : Practioner's Guide. Oxford: Chandos.
- Arvo, M. 2015. Yleisen kirjaston ja peruskoulujen yhteistyö. Kirjastonhoitajien ja opettajien näkemyksiä yhteistyöstä ja sen kehittämisestä Louna-kirjastojen alueella. Tampereen yliopisto. Informaatiotieteiden yksikkö. Pro gradu –tutkielma.
- Dromberg, K. 2000. Koulu ja kirjasto yhteistyössä oppijoiden parhaaksi. Teoksessa Niinikangas, L. (toim.) Koulu kirjastossa – Kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelut OY, 10-12.
- Elkin, J.; Train, B. & Denham, D. 2003. Reading and reader development. The pleasure of reading. London: Facet Publishing.
- Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Viitattu 21.5.2017 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153032/Tutkimuksia%20ja%20selvityksi%C3%A4%2011_2014_%20Monenlainen%20tapaustutkimus_Eriksson_Koistinen.pdf?sequence=1.
- Frantsi, H. 2005. Tiedonhallintaa opetuksessa. Teoksessa Niinikangas, L. (toim.) Koulukirjastohoidon opas. Helsinki: Btj, 37-47.
- Frantsi, H.; Kolu, K. & Salminen, S. 2014. Hyvä koulukirjasto. Toinen, uudistettu painos. Viitattu 30.5.2017 <http://suomenkoulukirjastoyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/05/Hyväkoulukirjasto2014.pdf>.
- Gillham, B. 2005. Research Interviewing. The range of techniques. Open University Press.
- Haasio, A. 2015. Löydä! Opas helppoon tiedonhakuun. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2016. Lue lapselle! Opas lastenkirjallisuuskasvatukseen. Toinen täydennetty painos. Atena Kustannus Oy.
- Heinonen, A. 2011. Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta – katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Viitattu 16.5.2017 http://laatuakirjastoon.wikispaces.com/file/view/Kirjastokasvatusta_ja_mediakasvatusta.pdf.
- Herkman, J. 2010. Median markkinoituminen, millenniaalit ja mediakasvatus. Teoksessa Meriranta M. (toim.) Mediakasvatuksen käsikirja. UNIPress.
- Hesse-Biber, S. N. 2010. Mixed Methods Research. Merging Theory with Practice. New York: Guilford Press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvi, S. 2012. KuMuKi-vinkkaus. Teoksessa Ruhala, A.; Niinistö, H. & Pentikäinen, A. (toim.) Mediametkaa! Osa 6 – Kirjasto kutsuu mediaseikkailuun. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metkary, 18-23.
- Hotanen, J.; Laine, R. O. & Pietiläinen, S. 2001. Benchmarking-opas. Opi hyviltä esikuvilta! Helsinki: Laatuokeskus.
- Ikonen, K.; Innanen, K. & Tikkinen, S. 2015. Lukuinto-opas : Lukumotivaatiota ja monilukutaitoa koulun ja kirjaston yhteistyössä. Oulun yliopisto.
- Jyrhämä, R.; Hellström, R.; Uusikylä, K. & Kansanen, P. 2016. Opettaja didaktiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaarinan kaupungin strategia 2014-2020. Maailma muuttuu – Kaarina toimii! Viitattu 13.5.2017 https://www.kaarina.fi/kaarina-info/fi_FI/strategia/.
- Kaarinan kaupunginkirjasto 2017a. Viitattu 16.5.2017 <http://www.kaarina.fi/kirjasto/>.
- Kaarinan kaupunginkirjasto 2017b. Kaarina: Kaarinan kaupunginkirjasto.
- Kaarinan kaupunki 2017a. Kaarina-INFO. Viitattu 11.5.2017 <http://www.kaarina.fi/kaarina-info/>.
- Kaarinan kaupunki 2017b. Oppimisen riemua Kaarinan kouluissa. Viitattu 19.5.2017 <http://www.kaarina.fi/koulut/>.
- Kaarinan kaupunki 2017c. Opetussuunnitelmat. Viitattu 15.8.2017 https://www.kaarina.fi/ope-tus_ja_koulutus/perusopetus/fi_FI/opetussuunnitelmat/.
- Kaarinan kulttuuripalvelut 2017a. Koulujen kulttuurikasvatus. Viitattu 17.10.2017 http://www.kaarina.fi/kulttuuri/fi_FI/koulujen_kulttuurikasvatus/.
- Kaarinan kulttuuripalvelut 2017b. Kaarina: Kaarinan kulttuuripalvelut.
- Kaarinan kulttuuri- ja kirjastopalveluiden toiminnan suunta 2017-2022. Kaarina: Kaarinan kaupunginkirjasto.
- Kaarinan perusopetuksen OPS 2016. Viitattu 3.8.2017 <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/5185174>.
- Kananen, J. 2011. Kvantti: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangasalan kirjasto 2017. Viitattu 20.10.2017 http://www.kangasala.fi/harrastukset_ja_vapaa-aika/kirjasto/.
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2017. Lapset ja media. Viitattu 9.8.2017 <https://kavi.fi/sites/default/files/documents/lapsetjamedia.pdf>.
- Karjalainen, A. 2002. Mitä benchmarking-arviointi on? Teoksessa Hämäläinen, K. & Kaartinen-Koutaniemi, M. (toim.) Benchmarking korkeakoulujen kehittämisvälineenä. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 13:2002. Helsinki: Edita, 10-19. Viitattu 26.7.2017 <https://karvi.fi/publication/benchmarking-kehoekoulujen-kehittamisvalineena/>.

Kiilakoski, T. & af Ursin, P. 2014. Kirja muuttuvassa tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Inkinen, T.; Löytönen M. & Rutanen, A. (toim.) Kirja muuttuvassa tietoympäristössä. Suomen tietokirjailijat ry, 89-101. Viitattu 18.10.2017 https://www.suomentietokirjailijat.fi/media/kirja-muuttuvassa-tietoymp_169x224_final.pdf.

Kirjastot.fi 2017a. Mitä mediakasvatus on? Viitattu 9.8.2017 <http://www.kirjastot.fi/mediakasvatus>.

Kirjastot.fi 2017b. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 26.7.2017 <http://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=51&years=2016&stats=1%2C33%2C100%2C101%2C104%2C107%2C108%2C109%2C110%2C111%2C112%2C115%2C183>.

Kokkonen, V. 2017. Kirjastojen taloudelliset vaikutukset. Viitattu 8.8.2017 <http://suomenkirjasto-seura.fi/files/Kirjastojen%20taloudelliset%20vaikutukset.pdf>.

Kuhlthau, C. C.; Maniotes, L. K. & Caspari, A. K. 2012. Guided inquiry design: a framework for inquiry in your school. Santa Barbara (California) : Libraries unlimited.

Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Laakkonen, M. 2015. Selvitys yleisten kirjastojen ja peruskoulujen yhteistyöstä Pohjanmaan maakuntakirjastoalueella. Tampereen yliopisto. Informaatitieteiden yksikkö. Pro gradu –tutkielma.

Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>.

Lue lapselle 2017. Viitattu 24.10.2017 <http://luelapselle.fi/>.

Lukuinto 2017. Lukuinto-ohjelma. Viitattu 14.11.2017 <http://www.lukuinto.fi/lukuinto-ohjelma.html>.

Lukukeskus 2017a. 10 faktaa lukemisesta 2017. Viitattu 8.8.2017 <http://www.html.lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2017/#fakta-1>.

Lukukeskus 2017b. Toiminta. Viitattu 2.8.2017 <http://www.lukukeskus.fi/toiminta/>.

Luostarinen, A. & Peltomaa, I-M. 2016. Reseptit OPSin käyttöön: Opettajan opas työssä onnistumiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

van Manen, M. 1994. Pedagogy, virtue, and narrative identity in teaching. Curriculum Inquiry, Vol. 4, No 2, 135-170. Viitattu 5.10.2017 <http://www.maxvanmanen.com/files/2011/04/1994-Pedagogy-virtue-and-narrative-identity-in-teaching-curriculum-inquiry-vol-4-no2.pdf>.

Mediakasvatuskeskus Metka 2017. Mediakasvatus. Viitattu 9.8.2017 <http://media-metka.fi/metka/#mediakasvatus>.

Merilampi, R-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Mikkelin kaupunginkirjasto 2017. Yhdessä lukutaitoja tukemassa. Mikkelin kaupungin-kirjaston ja koulujen yhteistyösuunnitelma. Viitattu 19.11.2017 <https://kirjastopolkumikkeli.files.wordpress.com/2015/08/uusi-yhteistyc3b6suunnitelma-versio-2-1.pdf>.

Nissilä, M-L. 2015. Ops! Oppiminen uusiksi. Opettaja 1/2015, 22-23. Viitattu 15.8.2017 <http://www.opettaja.fi/cs/opettaja/jutut?juttuID=1408910277036>.

Nokian kaupunginkirjasto 2017. Viitattu 20.10.2017 <http://www.nokiankaupunki.fi/palvelut/vapaa-aika/kirjasto/>.

Norrena, J. 2016. Laaja-alainen osaaminen käytäntöön. Arviointi, opetuksen suunnittelu ja oppilaan ohjaaminen. Helsinki: Edita.

Ojasalo, K.; Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetushallitus 2017. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 15.8.2017 http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus.

Pelikasvattajan käsikirja 2013. Harviainen, J.; Meriläinen, M. & Tossavainen, T. (toim.) Viitattu 14.11.2017 <http://www.pelipaiva.fi/pelikasvattajankasikirja.pdf>.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki#L5P22>.

POPS 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 3.8.2017 http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

Pönkä, H. 2017. Open somekirja. Sosiaalisen median oppimisympäristöt ja menetelmät. Jyväskylä: Docendo Oy.

Sallmén, P. 2009. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa Verho, S. (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Finland Oy, 9-26.

Sarmavuori, K. 2011. Opi ja ohjaa lukemista. [Helsinki]: BTJ Finland Oy.

Sintonen, S. 2012. Susitunti: Kohti digitaalisia lukutaitoja. Finn Lectura.

Sormunen, E. & Poikela, E. 2008. Informaatiolukutaito ja oppiminen. Teoksessa Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen. Tampere: Tampere University Press, 9-30.

Tampereen kaupunki 2017. Monilukutaitoa ja lukuintoa kirjastosta. Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen ja kirjaston yhteistyösuunnitelma vuosille 2016-2019. Viitattu 19.11.2017 <https://koppa.tampere.fi/alfresco/service/com/eduix/publicDownload/0528a9ab-f66b-4a0e-b6ef-42055df83cec>.

Tilastokeskus 2017. Kuntien avainluvut. Viitattu 8.5.2017 <http://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=202>.

UNESCO:n Koulukirjastojulistus 2001. Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön UNESCO:n sopimuksia ja suosituksia n:o 21. Viitattu 17.8.2017 <http://minedu.fi/documents/1410845/3898342/Unescon+Yleisten+kirjastojen+julistus+ja+Koulukirjastojulistus.+Helsinki+2001.pdf>.

Valli, R. & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 109-120.

Valtioneuvosto 2017. Kansallinen lukutaitofoorumi vastaamaan lukutaidon ja lukuinnon haasteeseen. Viitattu 5.11.2017 http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410845/kansallinen-lukutaitofoorumi-vastaamaan-lukutaidon-ja-lukuinnon-haasteeseen.

Vettenranta, J.; Välijärvi, J.; Ahonen, A.; Hautamäki, J.; Hiltunen, J.; Leino K.; Lähteenen, S.; Nissinen, K.; Nissinen, V.; Puhakka, E.; Rautapuro, J. & Vainikainen, M-P. 2016. PISA ensituloksia: Huipulla pudotuksesta huolimatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:41. Viitattu 20.8.2017 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>.

Woodside, A. G. 2010. Case Study Research. Theory, Methods and Practice. Emerald Group Publishing Limited.

Ylöjärven kaupunginkirjasto 2017. Viitattu 20.10.2017 <https://www.ylojarvi.fi/kirjasto/>.

Kysely peruskoulujen opettajille

Kyselyllä selvitetään Kaarinan peruskoulujen opettajien näkemyksiä kaupunginkirjaston ja koulujen välisestä yhteistyöstä. Kyselyn tuloksia hyödynnetään kehitettäessä kirjastopalveluja entistä paremmiksi ja tasapuolisemmiksi.

Kysely on anonymi. Yhteystiedot eivät yhdisty annettuihin vastauksiin. Yhteystietoja käytetään vain arvonnassa, jossa voit voittaa koulullesi tai luokallesi kirjailijavierailun. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Taustakysymykset

1. Millä luokka-asteella opetat? *

☐ alakoulu

☐ yläkoulu

2. Mikä on ammattinimikkeesi? *

☐ rehtori

☐ luokanopettaja

☐ aineopettaja, mikä? _____

☐ erityisopettaja

☐ muu, mikä? _____

3. Mitä kirjastoa käytät oppilaiden kanssa? *

☐ Auranlaakson koulukirjasto

☐ Empolan koulukirjasto

☐ Kaarinan pääkirjasto

☐ Kuusiston koulukirjasto

☐ Littoisten kirjasto (Kotimäen koulukirjasto)

☐ Piispanlähteen koulukirjasto

☐ Piikkiön lähikirjasto

☐ Muu, mikä? _____

☐ En käytä kirjastoa oppilaiden kanssa

4. Miksi et käytä oppilaiden kanssa kirjastoa?

5. Kuinka usein käyt oppilaiden kanssa kirjastossa *

- ☐ Kerran viikossa tai useammin
- ☐ Kerran kuukaudessa tai useammin
- ☐ Muutaman kerran vuodessa
- ☐ Kerran vuodessa tai harvemmin

Kirjaston palvelut peruskouluille

6. Mitä seuraavista kirjaston palveluista olet käyttänyt oppilaiden kanssa?
(Voit valita useamman vaihtoehdon) *

- ☐ Laina- ja palautuskäynnit
- ☐ Kirjastonkäytön opetus 1lk. (ensimmäinen kirjastokäynti)
- ☐ Kirjastonkäytön opetus 4 lk. (Vaski-verkkokirjasto ja mobiilitehtävät iPadilla)
- ☐ Vaski-verkkokirjaston ja tiedonhallintataitojen opetus 7 lk.
- ☐ Kirjavinkkaus 2 lk.
- ☐ Kirjavinkkaus 3 lk.
- ☐ Kirjavinkkaus 5 lk.
- ☐ Kirjavinkkaus 8 lk.
- ☐ Ketunkierros-lukudiplomin suorittaminen (1-6 lk.)
- ☐ Yläkoulun lukudiplomin suorittaminen (7-9 lk.)
- ☐ Jotain muuta, mitä? _____

7. Mitä seuraavista verkkopalveluista olet käyttänyt oppilaiden kanssa?
(Voit valita useamman vaihtoehdon) *

- ☐ Vaski-verkkokirjasto (tiedonhaku, varauksien tekeminen ja lainojen uusinta)
- ☐ E-aineistot (e-kirjat, e-äänikirjat, e-lehdet, musiikkia sekä kirjastossa käytettävää aineistoa)
- ☐ En käytä kirjaston verkkopalveluita oppilaiden kanssa

8. Arvioi käyttämäsi kirjaston kokoelmaa *

	Hyvä	Tyydyttävä	Huono	En osaa sanoa
Lastenkirjallisuus	☐	☐	☐	☐
Nuortenkirjallisuus	☐	☐	☐	☐
Tietokirjallisuus	☐	☐	☐	☐
Musiikkivalikoima	☐	☐	☐	☐
Lehtivalikoima	☐	☐	☐	☐
E-aineisto	☐	☐	☐	☐
Lainattavan aineiston löytyvyys	☐	☐	☐	☐

9. Arvioi käyttämäsi kirjaston palveluja ja tiloja *

	Hyvä	Tyydyttävä	Huono	En osaa sanoa
Aukioloajat	☐	☐	☐	☐
Asiakaspalvelu	☐	☐	☐	☐
Koulukirjastotiedote	☐	☐	☐	☐
Kirjastonkäytön opetus	☐	☐	☐	☐
Tiedonhallintataitojen opetus	☐	☐	☐	☐
Kirjavinkkaus	☐	☐	☐	☐
Lukudiplomi	☐	☐	☐	☐
Yhteisökortti (luokan kirjastokortti)	☐	☐	☐	☐
Tilan toimivuus	☐	☐	☐	☐

10. Mitä kautta saat tiedon kirjaston kouluille tarjoamista palveluista?
(Voit valita useamman vaihtoehdon) *

- ☐ Kirjaston lähettämän sähköisen Koulukirjastotiedotteen kautta (3-4 kertaa vuodessa)

- ☐ Mainoksesta kirjastosta
- ☐ Henkilökunnalta kirjastossa paikan päältä
- ☐ Kirjaston verkkosivuilta
- ☐ Muuta kautta, miten? _____

Palvelujen kehittäminen

11. Miten kirjasto voi olla mukana tukemassa uutta opetussuunnitelmaa? Minkälaisia asioita toivot kirjastolta?

12. Mikä on mielestäsi tärkein kirjastopalvelu koululle? *

- ☐ Kirjastonkäytön opetus
- ☐ Tiedonhallintataitojen opetus
- ☐ Lukemaan innostaminen (esim. kirjavinkkaus)
- ☐ Mediakasvatus
- ☐ Muu, mikä? _____

13. Millä alakoulun luokka-asteella oppilaat hyötyisivät mielestäsi eniten kirjavinkkauksesta? (Voit valita kolme vaihtoehtoa) *

- ☐ 1. luokka
- ☐ 2. luokka (nykyinen palvelu)
- ☐ 3. luokka (nykyinen palvelu)
- ☐ 4. luokka
- ☐ 5. luokka (nykyinen palvelu)
- ☐ 6. luokka
- ☐ En osaa sanoa

14. Millä yläkoulun luokka-asteella oppilaat hyötyisivät mielestäsi eniten kirjavinkkauksesta? (Voit valita yhden vaihtoehdon) *

- ☐ 7. luokka

- ☐ 8. luokka (nykyinen palvelu)
- ☐ 9. luokka
- ☐ En osaa sanoa

15. Vaikuttaako lukudiplomin suorittaminen äidinkieleen numeroon? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En opeta äidinkieltä

16. Arvioi kirjastoa seuraavin väittämin *

	Täysin samaa mieltä	Osit- tain samaa mieltä	Osit- tain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sa- noa
Kirjasto on tärkeä koulun yhteistyökumppani	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukirjastotoiminta on koulussa välttämätöntä	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjasto on hyvä oppimisympäristö oppilaille	☐	☐	☐	☐	☐
Koululla tulisi olla yhteyshenkilö kirjastoon (koulukirjasto-opettaja)	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjasto on mukana teemavanhempainillassa (esim. lukemisen tärkeys ja lukutaidon merkitys sekä aineistoesittelyt)	☐	☐	☐	☐	☐
Kaarinan pääkirjastossa koulu- luokkien kirjastokäynnit olisi hyvä varata etukäteen varaus- ohjelmalla	☐	☐	☐	☐	☐
Kaarinan pääkirjastossa tulisi olla säännölliset kirjastovuorot keskustan koululuokille	☐	☐	☐	☐	☐

17. Uusi pääkirjasto avataan Kaarina-talossa tammikuussa 2018. Mitkä ovat odotuksesi uutta pääkirjastoa ja sen kouluille suunnattuja palveluja ja tiloja kohtaan?

18. Haluatko esittää mielipiteitä, toiveita tai parannusehdotuksia koulujen kirjastopalveluihin liittyen?

Yhteystiedot

Voit osallistua kirjailijavierailun arvontaan täyttämällä yhteystietosi.
Onnea arvontaan!

Nimi_____

Sähköposti_____

Benchmarking-kysely

Kirjaston ja koulun yhteistyö

1. Onko kirjaston ja koulun yhteistyölle laadittu suunnitelma? Jos on, millainen?
2. Onko kouluissa yhteyshenkilöä kirjastoon (kirjastoyhdyshenkilö, koulukirjasto-opettaja tms.)? Jos on, millainen on hänen tehtävänsä?

Lukutaidon tukeminen

3. Millaista yhteistyötä kirjastolla ja kouluilla on lukutaidon ja lukuharrastuksen tukemiseksi?

Mediakasvatus

4. Tarjotaanko kouluille mediakasvatusta? Jos tarjotaan, millaista?

Perusopetuksen opetussuunnitelma

5. Miten kirjasto on mukana tukemassa uutta opetussuunnitelmaa? Miten uusi opetussuunnitelma on vaikuttanut koulujen kirjastopalveluihin? Ovatko palvelut muuttuneet tai onko palveluihin suunnitteilla muutoksia?

Asiantuntijahaastattelu

1. Kirjaston ja koulun yhteistyö

Mitkä asiat ovat tärkeitä kirjaston ja koulun yhteistyössä?

2. Perusopetuksen uusi opetussuunnitelma

Miten kirjasto voi olla mukana tukemassa uutta perusopetuksen opetussuunnitelmaa?

Mitä erilaisia mahdollisuuksia kirjastoilla on?

3. Koulujen kirjastopalveluiden kehittäminen

Miten kirjaston ja koulun yhteistyötä tulisi kehittää tulevaisuudessa?

Minkälaisia palveluita kirjaston tulisi tarjota kouluille?